

ZIEKTEVERZUIM IN NEDERLAND IN 2012

INLEIDING

Werkgevers zijn wettelijk verplicht om bij ziekte van werknemers het loon door te betalen en, als het verzuim langer duurt, om samen met de werknemer te zorgen voor een spoedige re-integratie. Om de kenmerken van het ziekteverzuim beter te leren kennen en begrijpen kunnen bedrijven het verzuim registreren. Veel bedrijven besteden dit uit aan deskundige diensten zoals arbodiensten. Bedrijven (en diensten) kunnen met de verzuimregistratie groepen werknemers en afdelingen met een hoog verzuim opsporen en maatregelen nemen om het verzuim omlaag te brengen. Referentiecijfers, zoals opgenomen in deze brochure, helpen om de eigen bedrijfsverzuimcijfers te interpreteren.

TNO innovation
for life

Deze brochure baseert zich voor de verzuimcijfers op de Kwartaalenquête Ziekteverzuim (CBS) en vooral op de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA; Koppes e.a., 2013). De NEA wordt vanaf 2005 jaarlijks gehouden bij een steeds wisselende landelijk representatieve steekproef van meer dan 22.000 werknemers. De NEA-cijfers worden verzameld in een samenwerkingsverband van TNO, het CBS en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Zowel op de website van het CBS als van TNO zijn

meer gegevens over het ziekteverzuim op te vragen (www.cbs.nl/statline, respectievelijk www.monitorarbeid.tno.nl). Figuur 1 op pagina 2 geeft de vragen in de NEA die gebruikt worden voor het vaststellen van de jaarlijkse omvang van het verzuim. In bijlage 1 zijn de overige NEA-vragen over ziekteverzuim opgenomen. De volledige NEA-vragenlijst is te downloaden via www.monitorarbeid.tno.nl/databronnen/nea.

Deze brochure geeft werkgevers en werknemers, hun vertegenwoordigers

en de overheid inzicht in en referentiegegevens over het ziekteverzuim in Nederland in 2012. De brochure is opgebouwd aan de hand van een aantal veel gestelde vragen over het ziekteverzuim (zie de inhoudsopgave). In de bijlagen van deze brochure staan tabellen met uitsplitsingen naar kenmerken van werknemers en hun werk. Op www.monitorarbeid.tno.nl/nea kunt u ook zelf de cijfers verkennen. De ziekteverzuimbroschures van 2010 en 2011 zijn te downloaden via www.monitorarbeid.tno.nl/publicaties.

INHOUD

1. Hoe hoog is het ziekteverzuim in Nederland?	2
2. Welke werknemers verzuimen?	3
3. Hoe verschilt het ziekteverzuim tussen beroepsgroepen?	4
4. Hoe verschilt het ziekteverzuim tussen sectoren en branches?	5
5. Hoe is het ziekteverzuim bij belastende arbeidsomstandigheden?	6
6. Heeft het verzuim te maken met het werk?	7
7. Hoe is het ziekteverzuim bij onrust in de organisatie?	8
8. Hoe voorkomen werkgevers verzuim?	9
9. Wat doet de gezondheidszorg in Nederland met ziekteverzuim?	10
10. Hoe lang duurt het verzuim bij allerlei gezondheidsklachten?	11
11. Hoe snel hervatten werknemers het werk?	12
12. Het ziekteverzuim van zelfstandigen (waaronder zzp'ers)?	13
13. Is het ziekteverzuim in Nederland hetzelfde als in andere landen?	14
14. Wat kunnen we verwachten ten aanzien van het ziekteverzuim?	15
Literatuur	16
Bijlage 1 NEA-vragen over laatste verzuimgeval	17
Bijlage 2 Kerncijfers ziekteverzuim 2012 naar kenmerken van werknemers en het werk	18
Bijlage 3 Duur en werkgerelateerdheid van het verzuim naar kenmerken van werknemers en werk	25

1. HOE HOOG IS HET ZIEKTEVERZUIM IN NEDERLAND?

Er zijn in Nederland enkele landelijk representatieve enquêtes die ziekteverzuim meten. De CBS-Kwartaalenquête Ziekteverzuim en de NEA worden jaarlijks gehouden en maken vanwege de consequente opzet het systematisch vergelijken van cijfers per jaar mogelijk. Tabel 1 geeft de belangrijkste jaarcijfers die op basis van de NEA-vragen uit figuur 1 en de CBS-vragen berekend kunnen worden (zie voor de definitie van de verschillende indicatoren bijlage 2).

De eerste regel in tabel 1 laat zien dat in 2012 47,1% van de werknemers minstens één dag in de afgelopen 12 maanden verzuimd heeft. Er is een dalende tendens te zien in het percentage werknemers dat verzuimt, een opleving in 2008 en 2009 uitgezonderd. Hetzelfde beeld is te zien bij de verzuimfrequentie, ofwel het gemiddeld aantal keren dat werknemers in de afgelopen 12 maanden hebben verzuimd. Hier is een vergelijkbare

tendens te zien. Werknemers verzuimden in 2012 gemiddeld iets meer dan één keer per jaar. De verzuimtijd (het gemiddeld aantal werkdagen per jaar verzuimd) ligt vanaf 2007 redelijk stabiel op ongeveer 7,5 dag per jaar.

Het ziekteverzuimpercentage meet het verlies aan arbeidscapaciteit als gevolg van ziekte. Van het aantal werkdagen dat werknemers zouden moeten werken, werd in 2012 gemiddeld 4,0% (CBS) à 4,1% (NEA) verzuimd. Zowel het NEA als het CBS-verzuimpercentage voor 2012 zijn 0,2% lager dan de percentages voor 2011. Bovendien is de 4,0% verzuim in 2012 voor het CBS het laagst gemeten ziekteverzuimpercentage in de periode 2005-2012.

Voor de werknemers met minimaal één verzuimgeval kunnen dezelfde cijfers berekend worden. In 2012 is de verzuimfrequentie (2,32) en de verzuimtijd (15,7 werkdagen per jaar) dan hoger, evenals het verzuimpercentage (8,8%).

FIGUUR 1 Ziekteverzuimvragen in de NEA 2012 over de jaarlijkse omvang van het verzuim

TABEL 1 Kerncijfers ziekteverzuim van werknemers in Nederland

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Alle werknemers (NEA)								
In de afgelopen 12 maanden verzuimd	54,0%	51,8%	49,6%	52,1%	51,7%	49,9%	49,2%	47,1%
Verzuimfrequentie	1,26	1,15	1,12	1,18	1,13	1,10	1,10	1,08
Verzuimtijd (werkdagen per jaar)	8,7	8,1	7,6	7,5	7,2	7,5	7,7	7,3
Verzuimpercentage	4,8%	4,5%	4,2%	4,1%	4,0%	4,2%	4,3%	4,1%
Verzuimpercentage CBS*	4,1%	4,2%	4,2%	4,1%	4,1%	4,2%	4,2%	4,0%
Werknemers met verzuim (NEA)								
Verzuimfrequentie	2,38	2,28	2,31	2,31	2,23	2,24	2,27	2,32
Verzuimtijd (werkdagen per jaar)	16,4	16,0	15,7	14,6	14,1	15,3	15,8	15,7
Verzuimpercentage	9,0%	8,9%	8,6%	8,1%	7,9%	8,5%	8,9%	8,8%
Aantal werknemers in NEA steekproef	23405	24103	22759	22025	22768	23788	22989	25223

Bronnen: NEA 2005-2012 en * Kwartaalenquête Ziekteverzuim (CBS)

2. WELKE WERKNEMERS VERZUIMEN?

Figuur 2 laat zien dat er naar persoonskenmerken aanzienlijke verschillen zijn tussen groepen werknemers. Deze zijn kenmerkend voor het verzuim van deze groepen en zijn dus ook ieder jaar tamelijk stabiel. De 95%-betrouwbaarheidsintervallen zijn toegevoegd ter illustratie, zodat duidelijk is binnen welke grenzen het verzuimpercentage geïnterpreteerd kan worden.

Het verzuimpercentage van vrouwen is hoger dan van mannen. Gedeeltelijke verklaringen voor het verschil zijn dat vrouwen vaker dan mannen lichamelijk en mentaal belastend werk doen, vaker een dubbele belasting hebben door de

combinatie van werk en zorgtaken en gemiddeld wat meer gezondheidsproblemen hebben.

De onderste balken in figuur 2 laten zien dat medewerkers die een chronische of langdurige ziekte, aandoening of handicap hebben en aangeven daardoor licht of sterk belemmerd te worden in het werk, een aanzienlijk hoger verzuim hebben dan werknemers zonder zo'n arbeidshandicap.

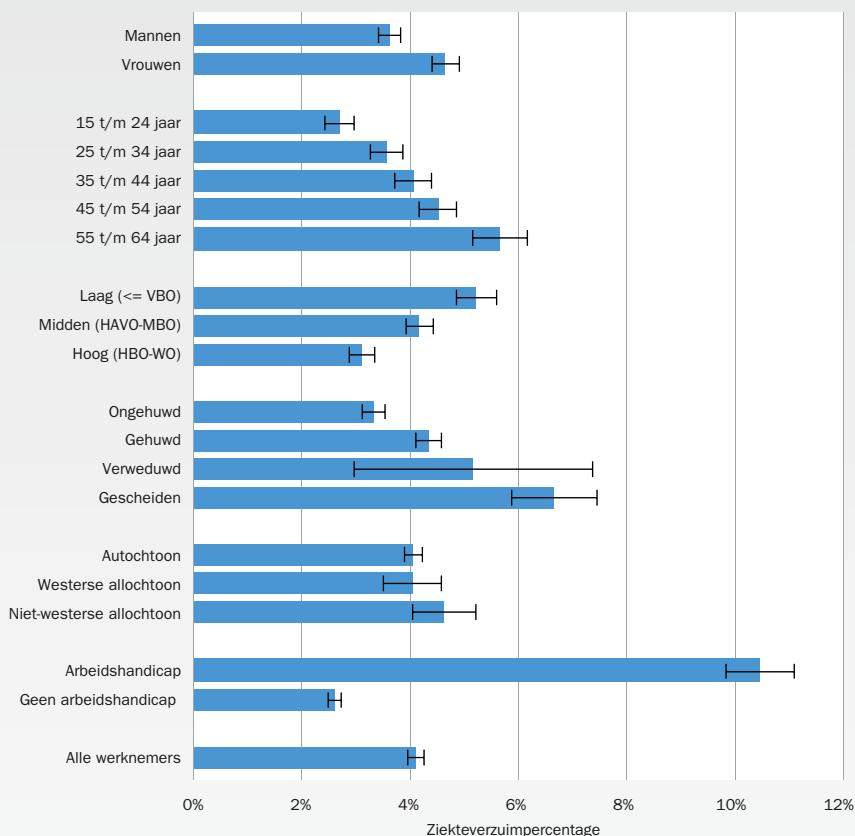
Het verzuimpercentage loopt op naarmate de werknemers ouder zijn. Dat komt vooral omdat met het toenemen van de leeftijd meer chronische gezondheids-

klachten ontstaan. Oudere werknemers zonder chronische gezondheidsproblemen hebben vrijwel hetzelfde ziekteverzuimpercentage als jonge werknemers. Oudere werknemers verzuimen dus niet meer of minder dan jonge werknemers omdat ze bijvoorbeeld minder gemotiveerd zouden zijn dan jonge werknemers.

Laag opgeleide werknemers hebben een hoger verzuimpercentage dan hoog opgeleiden. De verklaring is ook hier het aantal chronische gezondheidsproblemen, die bij lager opgeleide werknemers vaker voorkomen dan bij hoger opgeleiden. Verklaringen voor het ontstaan van gezondheidsproblemen bij lager opgeleide werknemers zijn erfelijke aanleg (meer ziekten), ongunstige leefgewoonten (slechte voeding, alcoholgebruik, minder sport, roken) en meer belastende arbeidsomstandigheden.

De verzuimverschillen tussen gehuwden en ongehuwden worden verklaard door de gemiddeld lagere leeftijd van de ongehuwden. Bij de verweduwd en gescheiden werknemers speelt vooral de persoonlijke problematiek. Door de kleine aantallen gescheiden en verweduwde werknemers in de NEA-steekproef zijn rond het steekproefgemiddelde de 95%-betrouwbaarheidsintervallen echter groot (dat wil zeggen: Het werkelijk verzuim ligt met 95% waarschijnlijkheid in dit interval). Als we het verzuimpercentage als indicator interpreteren voor de ernst van de problematiek, dan zijn vooral de gescheiden werknemers een kwetsbare groep. Voor een meer uitgebreide toelichting op het verzuim in relatie tot persoonskenmerken wordt verwezen naar de Arbobalans (Hoofman e.a., 2012) en de bundel 'Belemmerd aan het werk' (het hoofdstuk van Klein Hesselink, Houtman & Van den Bossche, 2012).

FIGUUR 2 Ziekteverzuimpercentages 2012 naar persoonsgegevens van werknemers

Bron: NEA 2012

3. HOE VERSCHILT HET ZIEKTEVERZUIM TUSSEN BEROEPSGROEPEN?

Figuur 3 geeft een overzicht van de verzuimpercentages voor een aantal beroepsgroepen van werknemers. Daarbij is onderscheid gemaakt naar hoofdgroepen en subgroepen. Vooral kenmerken van de werknemers die het beroep uitoefenen (bijvoorbeeld laag opgeleid of oudere leeftijd) en de fysieke of mentale werkbelasting verklaren verschillen in het ziekteverzuim tussen beroepsgroepen.

Figuur 3 is gesorteerd naar de hoogte van het ziekteverzuimpercentage van de hoofdgroep (oranje balken), waarbij de hoofdgroep met het hoogste verzuimpercentage steeds beneden in de figuur staat. Bij de beroepen in de gezondheidszorg en hulpverlening is gemiddeld het hoogste verzuimpercentage gevonden. De vakspecialisten hebben gemiddeld het laagste verzuimpercentage. Het gaat echter om gemiddelden, waarbij de verschillen per subgroep groot zijn.

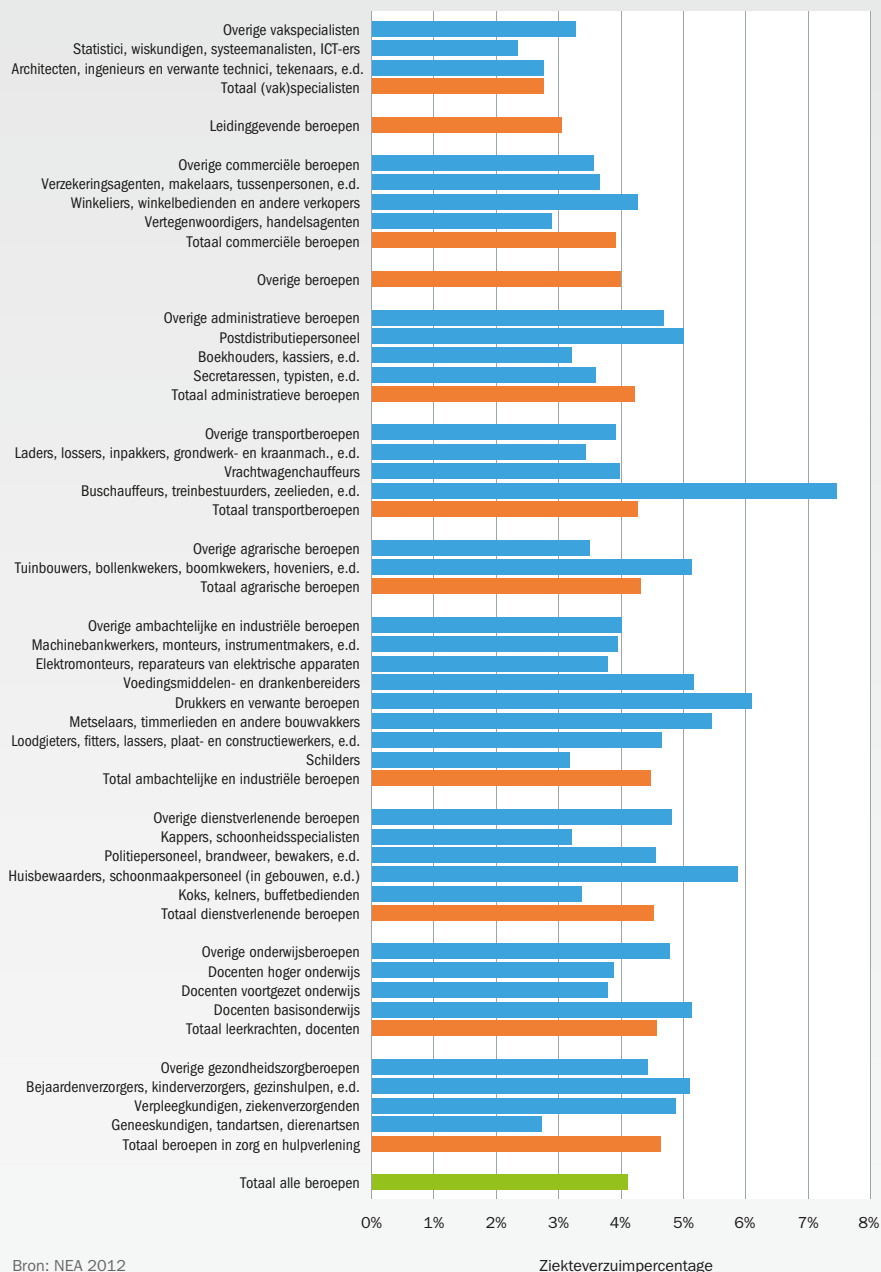
Als het gemiddelde landelijke NEA-verzuimpercentage van 4,1% als risicogrens wordt genomen, dan zijn er nogal wat beroepen met een gemiddeld hoger ziekteverzuim. Vooral buschauffeurs, treinbestuurders en zeelieden scoren hoog. Dat was in voorgaande jaren ook het geval. Ook bij drukkers en verwante beroepen is er sprake van een hoog verzuim. Een derde groep met een hoog verzuimpercentage bestaat uit huisbewaarders en personeel in de schoonmaakbranche. In alle drie beroepsgroepen is er sprake van een combinatie van hoge fysieke en psychische belasting.

Bij sommige groepen is het ziekteverzuim laag, maar het is niet zo dat er groepen zijn met een verwaarloosbaar verzuimpercentage. Zelfs bij de groepen met het laagste verzuimpercentage is er sprake van meer dan twee procent verzuim. Statistici, wiskundigen, systeemanalysen en ICT'ers scoren met 2,4% het meest gunstig; dat zijn vooral werknemers met

een zittend beroep, weinig fysiek belastende omstandigheden en een hoog opleidingsniveau - een combinatie van gunstige factoren. Daarna volgen de verschillende artsengroepen, met

eveneens een laag verzuim (2,8%). Ook deze groep bestaat vooral uit hoog opgeleide werknemers, maar de belasting door vooral werkdruk en emotionele betrokkenheid is in deze groep hoger.

FIGUUR 3 Ziekteverzuimpercentage en de beroepsgroep van werknemers

Bron: NEA 2012

4. HOE VERSCHILT HET ZIEKTEVERZUIM TUSSEN SECTOREN EN BRANCHES?

Net als bij de beroepsgroepen wordt het verzuim tussen sectoren en branches voor een deel verklaard door verschillen in de kenmerken van de werknemers en belasting door het werk. Sectoren en branches waar werknemers fysiek en/of mentaal belastend werk hebben, vallen op door een hoog verzuimpercentage (zie figuur 4).

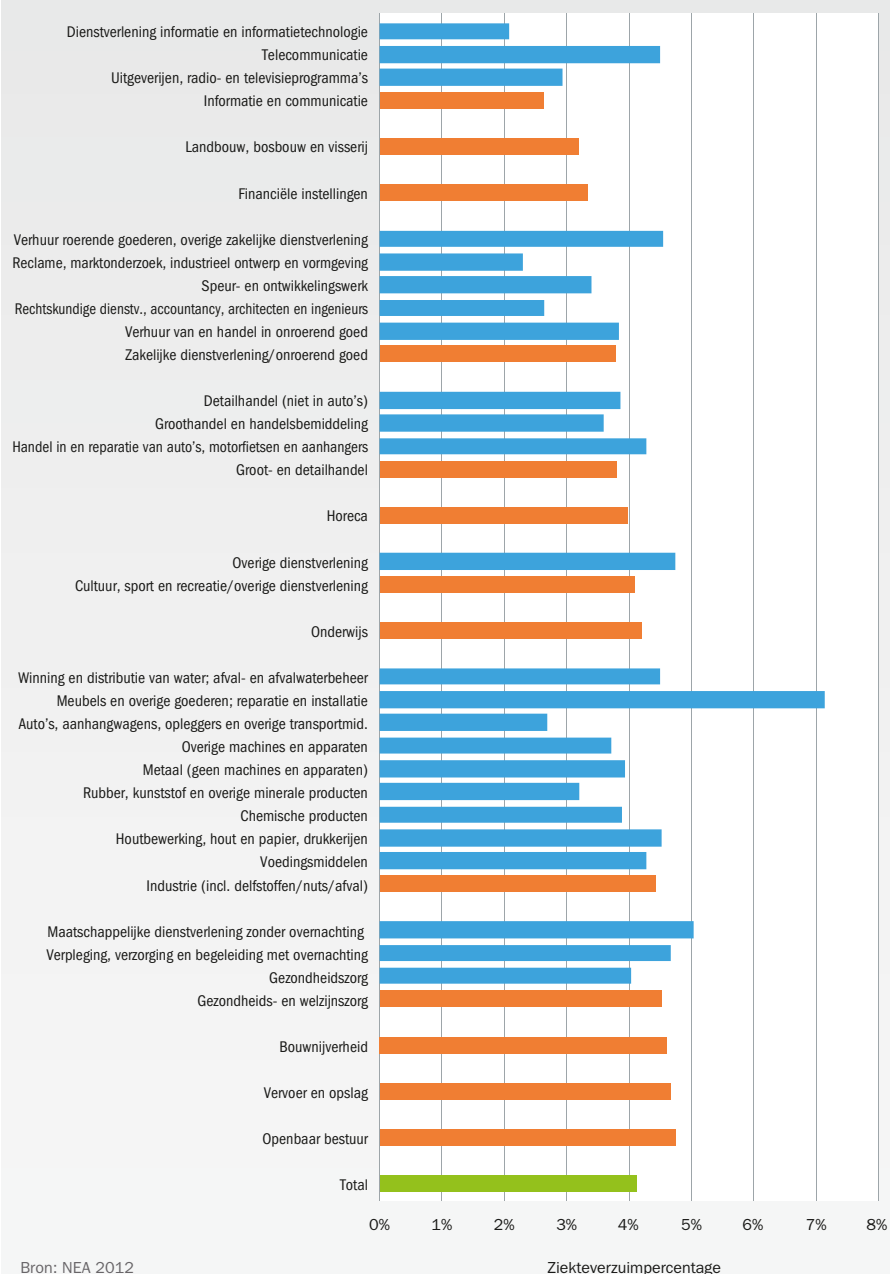
Bij de sectoren (oranje balken) en branches (de blauwe balken) zijn de verschillen minder groot dan bij de beroepsgroepen (zie figuur 3). De reden is dat er in de sectoren en branches meerdere beroepsgroepen werkzaam zijn, met ieder een verschillende belasting door het werk. Daardoor middelen verschillen in het verzuim zich deels uit. In de bouw bijvoorbeeld werken naast de bouwvakkers ook werknemers in administratieve en ondersteunende beroepen.

Bij de sector informatie en communicatie is het ziekteverzuimpercentage in 2012 het laagst (2,6%); bij het openbaar bestuur is dit het hoogst (4,7%). In de eerstgenoemde sector zijn aanzienlijke verschillen te zien. Bij de dienstverleners (veel gespecialiseerd kantoorwerk) in deze sector is het verzuimpercentage 2,1% en bij telecommunicatie (veel fysiek zwaar werk) is het 4,5%. Naast het openbaar bestuur scoren het onderwijs, de

industrie, de gezondheids- en welzijnszorg, de bouwnijverheid en vervoer en opslag bovengemiddeld. Bij de branches heeft de vervaardiging van meubels en overige goederen; reparatie en installatie van

machines en apparaten met 7,1% het hoogste verzuimpercentage. Deze branche scoort al jaren erg hoog, waarschijnlijk omdat er sprake is van een combinatie van risicofactoren.

FIGUUR 4 Ziekteverzuimpercentage uitgesplitst naar sectoren en branches

Bron: NEA 2012

Ziekteverzuimpercentage

5. HOE IS HET ZIEKTEVERZUIM BIJ BELASTENDE ARBEIDSOMSTANDIGHEDEN?

Het werd hiervoor al een aantal keren genoemd: belastende arbeidsomstandigheden hebben een nadelige invloed op de gezondheid en het welbevinden van werknemers en mede daardoor ook op de hoogte van het ziekteverzuim. Zo zal fysiek zwaar werk op den duur kunnen leiden tot lichamelijke klachten.

De nadruk ligt hier op de term “op den duur”, omdat lang niet iedereen die fysiek zwaar werk doet nu al gezondheids-

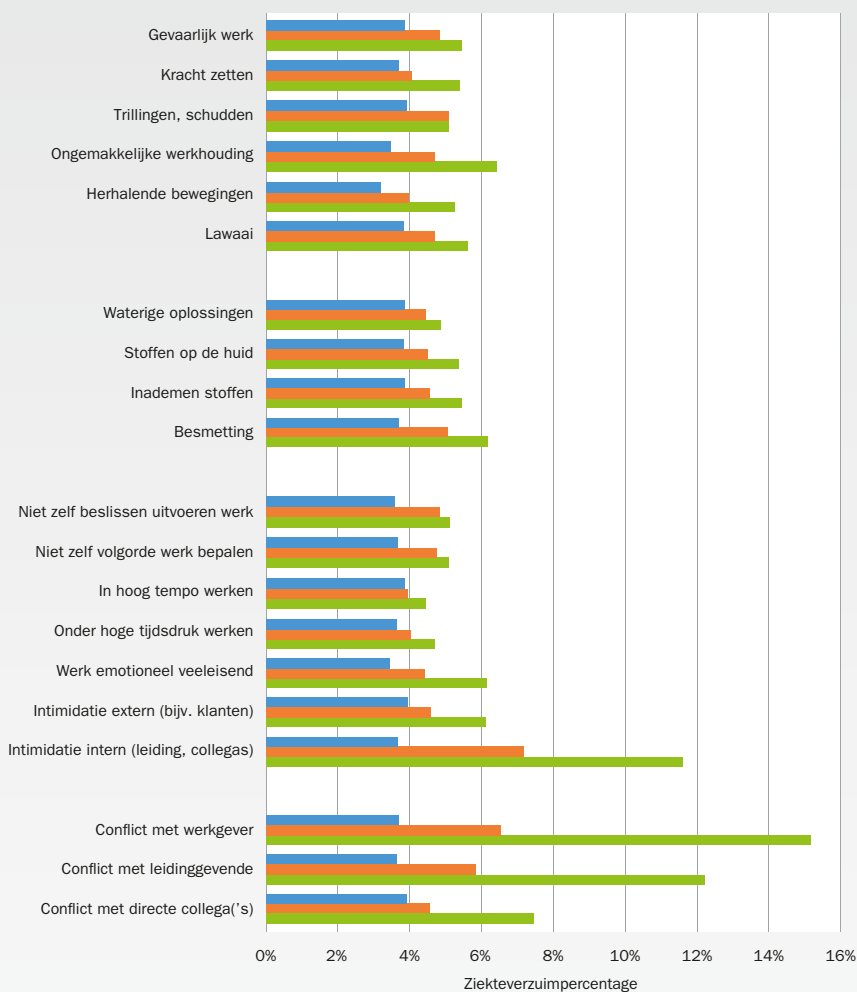
klachten heeft. Hetzelfde geldt ook voor mentaal belastend werk, waarbij klachten ontstaan als de belasting te lang duurt of plotseling hoger wordt. De vraag is of de invloed van belastende arbeidsomstandigheden zichtbaar is in het ziekteverzuim. Dat blijkt het geval. Figuur 5 geeft een overzicht.

Bij alle belastende omstandigheden blijkt dat het ziekteverzuim hoger is naarmate

de belasting groter is. Het hoogste verzuim wordt gevonden indien er de voorgaande 12 maanden een langdurig conflict is geweest met - in het bijzonder - de werkgever, de direct leidinggevende of collega's, en bij belasting door intimidatie door leiding en collega's. Dat geeft aan hoe belangrijk goede onderlinge relaties zijn voor werknemers. Een gemiddeld verzuimpercentage dat hoger is dan 6% komt ook voor bij belasting door intimidatie door doelgroepen waarvoor gewerkt wordt (klanten, patiënten, leerlingen of passagiers), bij emotioneel veeleisend werk, bij besmetting (werken met besmettelijke personen, dieren of materialen), en bij werken in een ongemakkelijke werkhouding.

De gevonden verschillen worden ieder jaar in ongeveer dezelfde mate gevonden. Er zijn lichte fluctuaties, maar deze vallen grotendeels binnen de statistische betrouwbaarheidsmarges. In alle jaren liggen de verzuimpercentages van degenen die “ja, regelmatig” zeggen dus vrijwel altijd boven die van degenen die “ja, soms” zeggen over het blootgesteld zijn aan belastende arbeidsomstandigheden. De verzuimpercentages van degenen die “ja, soms” zeggen, liggen boven die van degenen die aangeven deze arbeidsbelasting niet te hebben. De verzuimpercentages daalden bij veel belastende arbeidsomstandigheden licht in de jaren 2005 tot en met 2008/2009, om daarna weer te stijgen in 2010 en 2011. Maar in 2012 ligt dan alles weer rond het oude gemiddelde niveau van 2009.

FIGUUR 5 Ziekteverzuimpercentage en belastende arbeidsomstandigheden

Bron: NEA 2012

■ Nee ■ Soms ■ Regularmatig, vaak, altijd, langdurig

6. HEEFT HET VERZUIM TE MAKEN MET HET WERK?

Ziekteverzuim ontstaat door gezondheidsklachten, die op hun beurt weer ontstaan door factoren zoals erfelijkheid, besmetting, vergiftiging, trauma's of leefgewoonten (on gezond eten, weinig bewegen, alcoholgebruik, roken) of door een privé situatie waardoor men op het werk minder belastbaar is. Maar het kan ook zijn dat de werknemer lichamelijk of mentaal verzwakt is door belastende werkfactoren. In de NEA-vragenlijst is de werknemers gevraagd naar hun laatste verzuimgeval en of zij de indruk hebben dat dit verzuim het gevolg is van het werk dat men doet (zie bijlage 1).

In totaal 9,1% van de werknemers met een laatste verzuimgeval in 2012 geeft aan dat het verzuim naar hun indruk hoofdzakelijk het gevolg is van het werk dat men doet. Nog eens 16,3% van de werknemers geeft aan dat ze de indruk hebben dat het laatste verzuimgeval in de afgelopen 12 maanden gedeeltelijk het gevolg is van het werk dat men doet. In totaal is dus ongeveer een kwart van de verzuimgevallen gerelateerd aan het werk.

Tabel 2 laat zien dat vooral rugklachten, klachten aan nek of bovenste ledematen, psychische klachten, en vermoeidheid of concentratieproblemen (deels) werkgerelateerd zijn. Tabel 2 laat zien dat bij verzuim dat volgens de werknemers geheel of gedeeltelijk het gevolg is van het werk dat men doet, er sprake is van een langere gemiddelde verzuimduur. (zie voor de definitie van verzuimduur bijlage 2) Dat geldt voor de meeste klachten en in het bijzonder voor psychische klachten, overspannenheid of burn-out.

Bijna de helft (47,1%) van alle gerapporteerde verzuimdagen (van het laatste verzuimgeval in 2012) is werkgerelateerd. Als werknemers aangeven dat het verzuim het gevolg is van het werk dat men doet, wordt vervolgens gevraagd

TABEL 2 Gemiddelde verzuimduur in werkdagen en percentage verzuimgevallen naar mate werkgerelateerdheid en per type klacht

	Gemiddelde verzuimduur			Percentage verzuimgevallen			
	Geen gevolg werk	Deels gevolg	Hoofdzakelijk gevolg	Geen gevolg werk	Deels gevolg	Hoofdzakelijk gevolg	Weet niet
Totaal alle klachten samen	10,0	24,0	33,4	69,7%	16,3%	9,1%	4,9%
Rugklachten	15,6	19,6	25,7	35,4%	36,5%	19,2%	8,9%
Klachten nek, bovenste ledematen	19,5	30,0	34,3	39,5%	29,2%	25,6%	5,8%
Klachten heup, onderste ledematen	20,3	33,0	42,1	59,9%	16,8%	17,3%	6,0%
Klachten hart- en vaatstelsel	36,5	.	.	61,4%	24,1%	4,4%	10,1%
Psychische klachten, overspannen, burn-out	35,8	64,1	64,2	28,6%	38,0%	31,2%	2,2%
Vermoeidheid of concentratieproblemen	13,4	28,1	17,3	34,3%	41,0%	20,8%	3,8%
Conflict op het werk	.	.	.	16,9%	31,0%	49,3%	2,8%
Klachten luchtwegen	12,2	18,6	.	70,8%	15,0%	7,8%	6,4%
Klachten buik, maag of darmen	6,6	9,9	.	80,6%	9,9%	4,6%	4,8%
Huidklachten	10,6	.	.	58,5%	13,8%	14,9%	12,8%
Klachten oren of ogen	14,2	.	.	78,4%	7,4%	10,1%	4,1%
Griep of verkoudheid	3,1	4,8	8,0	86,1%	8,7%	1,7%	3,5%
Hoofdpijn	6,6	7,1	5,4	58,0%	23,9%	7,4%	10,8%
Klachten bij zwangerschap	19,7	.	.	79,4%	17,6%	2,0%	1,0%
Overige klachten	22,2	16,5	37,9	84,9%	6,6%	4,6%	4,0%

Bron: NEA 2012

Noot. voor subgroepen met minder dan 50 respondenten zijn geen gemiddelden weergegeven.

TABEL 3 Gemiddelde verzuimduur in werkdagen en mate van werkgerelateerdheid van de werkgerelateerde verzuimgevallen, uitgesplitst naar de belangrijkste reden in het werk voor de gezondheidsklachten

	Gemiddelde verzuimduur		Percentage verzuimgevallen	
	Geheel	Deels	Geheel	Deels
Alle redenen samen	33,3	23,8	35,7%	64,3%
Werkdruk, werkstress	33,2	24,5	32,2%	67,8%
Werk emotioneel te zwaar	.	41,2	32,4%	67,6%
Werk lichamelijk te zwaar	31,7	25,0	41,3%	58,7%
Langdurig dezelfde handelingen, computerwerk	30,6	19,5	31,8%	68,2%
Te moeilijk werk	.	.	.	.
Problemen met leiding, werkgever	48,5	37,8	61,3%	38,7%
Problemen met collega's, ondergeschikten	.	.	38,9%	61,1%
Problemen met klanten, patiënten, passagiers	.	.	.	.
Gevaarlijk werk/bedrijfsongeval	.	.	76,0%	24,0%
Gevaarlijke stoffen	.	.	52,0%	48,0%
Anders	19,8	17,3	25,1%	74,9%

Bron: NEA 2012 (alleen laatste verzuimgevallen die in de afgelopen 12 maanden hebben plaatsgevonden en die werkgerelateerd zijn - de 9,1% en 16,3% gevallen)

Noot. voor subgroepen met minder dan 50 respondenten zijn geen percentages en gemiddelden weergegeven.

7. HOE IS HET ZIEKTEVERZUIM BIJ ONRUST IN DE ORGANISATIE?

naar de belangrijkste reden in het werk voor de klachten. Tabel 3 toont dat de gemiddelde verzuimduur van werkgerelateerde verzuimgevallen vooral hoog is bij problemen met de leiding en/of de werkgever en werk dat emotioneel te zwaar is.

De laatste twee kolommen in tabel 3 laten zien dat bij 35,7% van de werkgerelateerde verzuimgevallen de oorzaak volgens de werknemers geheel is gelegen in het werk; bij 64,3% was dat gedeeltelijk zo. Verzuim door redenen als werkdruk en werkstress, emotioneel te zwaar werk, langdurig dezelfde handelingen/computerwerk en lichamelijk te zwaar werk is in ca. 60 à 70% van de gevallen gedeeltelijk werkgerelateerd. Het verzuim is - logischerwijs - eerder geheel werkgerelateerd bij problemen met de leiding of werkgever (61,3%) en gevaarlijk werk/bedrijfsongeval (76,0%).

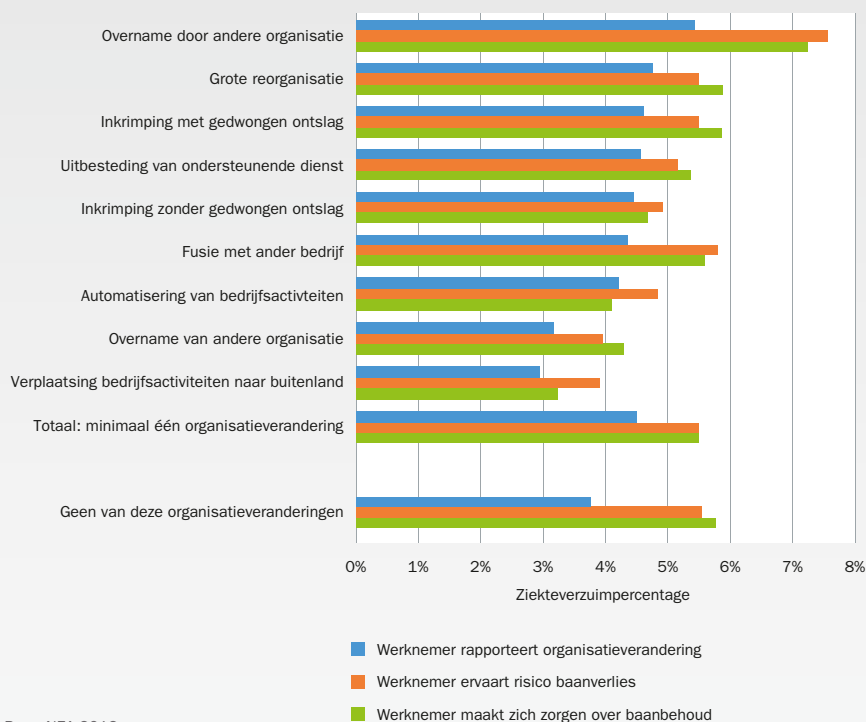
De werkgerelateerdheid van het verzuim is relatief stabiel gegeven. Het fluctueert maar weinig over de jaren, maar was in de jaren 2008 tot en met 2011 wat lager dan in de periode 2005-2007 en in 2012. Werkdruk en werkstress zijn in 2012 iets minder voorkomende redenen geworden dan in de voorgaande jaren, evenals problemen met de leiding en de werkgever. Verzuimers geven in 2012 wel wat vaker lichamelijk en emotioneel zwaar werk op als de verzuimredenen.

Het verzuimpercentage is dus een goede indicator om groepen van werknemers met hoge risico's op belastende arbeidsomstandigheden op te sporen. Behalve omstandigheden bij de uitvoering van het werk kunnen er echter ook andere omstandigheden en veranderingen in de organisatie spelen met een belastende invloed op het functioneren van werknemers, zoals fusies en reorganisaties. Figuur 6 laat zien hoe dit soort organisatieveranderingen samenhangt met het ziekteverzuimpercentage.

In de figuur is te zien dat werknemers een hoger verzuimpercentage hebben wanneer in hun organisatie minimaal één organisatieverandering heeft plaatsgevonden, dan wanneer dit niet het geval

was (zie blauwe balken). Uitgesplitst naar het type organisatieverandering zien we vooral bij een overname door een andere organisatie, een grote reorganisatie, een inkrimpingsoperatie met gedwongen ontslagen, uitbesteding van ondersteunende diensten, een fusie met een ander bedrijf of automatisering van bedrijfsactiviteiten dat het ziekteverzuim hoger is. Zorgen om het behoud van de baan en risico de baan te verliezen lijken hieraan vooral ten grondslag te liggen als een overname door een andere organisatie plaatsvond (zie oranje en groene balken). In het geval van een overname van een andere organisatie of verplaatsing van bedrijfsactiviteiten naar het buitenland, is er juist sprake van een lager verzuimpercentage.

FIGUUR 6 Ziekteverzuimpercentage naar organisatieomstandigheden en baan(on)zekerheid

Bron: NEA 2012

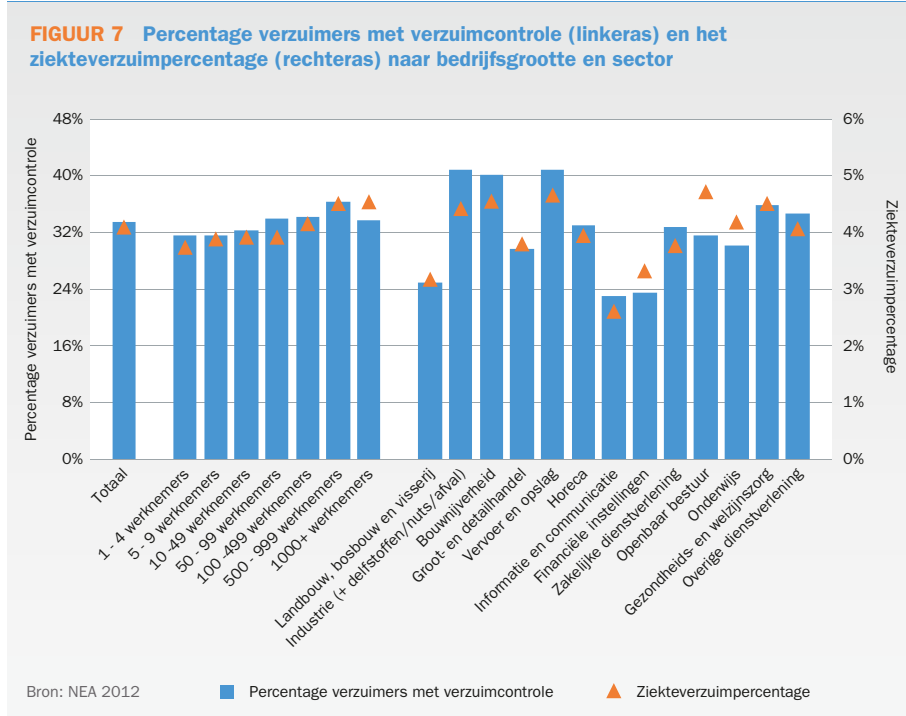

8. HOE VOORKOMEN WERKGEVERS VERZUIM?

Voor werkgevers is het economisch en moreel gezien van belang om het verzuim terug te dringen. Economisch, omdat gemiddeld 4,1% van de personele kosten verloren gaat aan verzuim (waarmee nationaal circa 12,4 miljard is gemoeid), zonder dat er opbrengst tegenover staat. Moreel, omdat werknemers door het werk gezondheidsklachten kunnen ontwikkelen en de werkgever deze kan voorkomen. Werkgevers kunnen op veel manieren het ziekteverzuim beïnvloeden, natuurlijk door het werk zo optimaal en gezond mogelijk te organiseren en daarnaast door het verzuim zelf aan te pakken. De aanpak kan bestaan uit verzuimcontrole en verzuimbegeleiding. Naar het plaatsvinden van verzuimcontrole is in de NEA gevraagd naar aanleiding van het laatste verzuimgeval (zie bijlage 1).

Figuur 7 laat zien dat een derde van de werknemers die verzuimden, in het voorgaande jaar verzuimcontrole (door werkgever, arbodienst of andere organisatie) ondergingen. Verzuimcontrole is sterk afhankelijk van de duur van het verzuim. Van de werknemers met één kalenderweek verzuim kreeg 22% te maken met verzuimcontrole, bij werknemers met 6 kalenderweken verzuim was dat al 76% en bij werknemers met een verzuim langer dan 8 kalenderweken 89% (cijfers niet in figuur opgenomen).

Figuur 7 geeft ter vergelijking ook het verzuimpercentage. Verzuimcontrole bij verzuimende werknemers vindt wat vaker plaats in grotere organisaties, waar ook het verzuimpercentage wat hoger is. Er zijn wel aanzienlijke verschillen tussen de sectoren. In de landbouw, de informatie- en communicatiesector en bij de

financiële instellingen is er minder vaak verzuimcontrole. In deze sectoren is ook het verzuimpercentage relatief laag. Vooral bij de industrie, de bouw en de vervoer- en opslagsector is er relatief veel verzuimcontrole en daar is het verzuimpercentage ook relatief hoog. Bij het openbaar bestuur en het onderwijs is minder verzuimcontrole dan wat op basis van het verzuimpercentage verwacht kan worden.

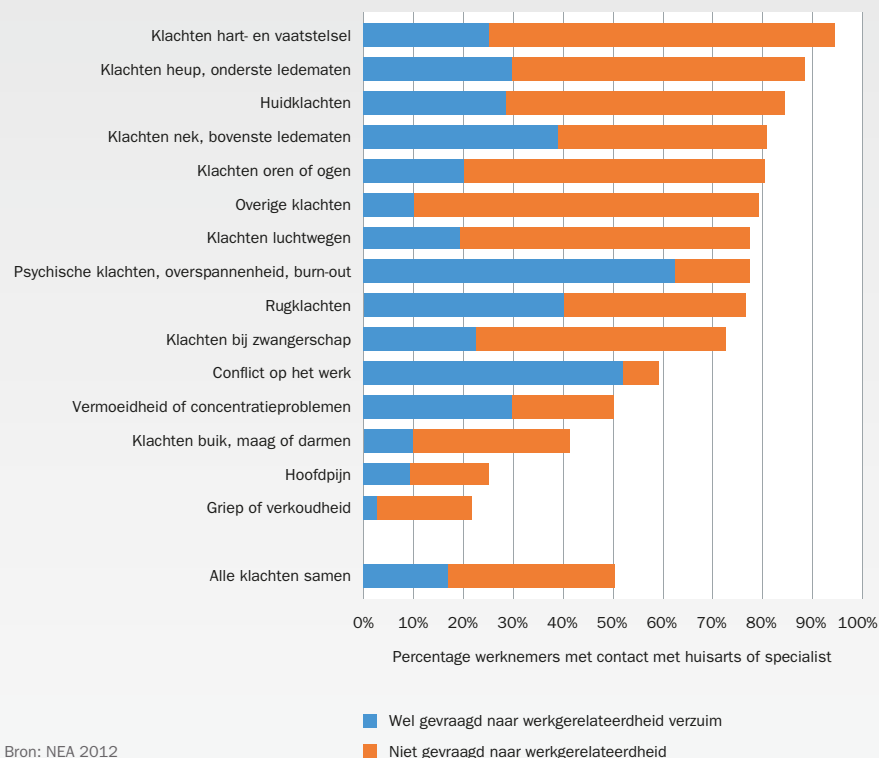
9. WAT DOET DE GEZONDHEIDSZORG IN NEDERLAND MET ZIEKTEVERZUIM?

Niet alleen werkgevers proberen ziekteverzuim te voorkomen. Ook in de gezondheidszorg kunnen huisartsen en specialisten bijdragen aan het terugdringen van het ziekteverzuim, bijvoorbeeld door de behandeling daarop te richten. Het blijkt echter dat er in de spreekkamer van de artsen vaak niet over terugkeer naar het werk wordt gesproken. Dat wordt ook wel de blinde vlek van de gezondheidszorg genoemd (Buijs, 2013). In de NEA-vragenlijst is de werknemers gevraagd of zij bij het laatste verzuim contact hebben gehad met een huisarts of specialist en of deze gevraagd heeft of de gezondheidsklacht misschien te maken had met het werk dat men doet (zie bijlage 1).

Werknemers hebben bij ongeveer de helft van de gezondheidsklachten waarmee ze in het afgelopen jaar verzuimd hebben een huisarts of specialist geraadpleegd (onderste balk van figuur 8). In ongeveer een derde van die gevallen vroeg de huisarts of specialist of de klacht mogelijk te maken heeft met het werk dat men doet.

Er zijn duidelijke verschillen als het gaat om de soort gezondheidsklacht. Vooral bij conflicten op het werk, psychische klachten, overspannenheid en burn-out en bij vermoeidheid of concentratieproblemen vraagt de huisarts hier vaak naar. In ongeveer de helft van de gevallen stelt de huisarts of specialist deze vraag ook bij rugklachten of klachten aan de nek of bovenste ledematen. Bij griep of verkoudheid en de overige klachten wordt de vraag niet vaak gesteld.

FIGUUR 8 Percentage werknemers met contact met huisarts of specialist naar gezondheidsklacht, en het percentage waarbij huisarts/specialist gevraagd heeft naar werkgerelateerdheid van het verzuim

10. HOE LANG DUURT HET VERZUIM BIJ ALLERLEI GEZONDHEIDSKLACHTEN?

Met de NEA-verzuimvragen van figuur 1 is het mogelijk om het aantal verzuimde werkdagen per verzuimgeval te berekenen, maar dat gaat dan alleen voor het verzuim in de afgelopen 12 maanden. Een deel van de verzuimgevallen duurt langer dan een jaar. Bij het bepalen van de verzuimduur van gezondheidsklachten is het daarom beter te kijken naar de volledige verzuimduur, en dus ook het verzuim langer dan een jaar mee te nemen. Deze NEA-vragen (zie bijlage 1) volgen op de verzuimvragen van figuur 1. De eerste kolom van tabel 4 geeft de gemiddelde verzuimduur in werkdagen voor de verschillende klachten waarmee in 2012 de laatste keer verzuimd is.

Bovenaan de eerste kolom van tabel 4 is te zien dat de gemiddelde verzuimduur van het laatste verzuimgeval dat in de laatste 12 maanden plaatsvond, 14,7 werkdagen is. Er zijn echter grote verschillen in verzuimduur tussen de verschillende klachten waarmee verzuimd is. Bij verzuim door griep of verkoudheid, door hoofdpijn en door klachten aan de buik, maag of darmen is de duur van het verzuim vrij kort. Vooral bij psychische klachten, overspannenheid en burn-out, bij klachten aan hart en vaatstelsel en bij conflicten op het werk verzuimt men gemiddeld lang.

Het meest vaak verzuimt men vanwege griep of verkoudheid (zie derde en vierde kolom). En ook de twee andere soorten klachten die kort verzuim tot gevolg hebben, komen vaak voor: klachten aan buik, maag of darmen en hoofdpijn. Klachten aan het hart en vaatstelsel en conflicten op het werk komen maar weinig voor. Dat geldt ook voor huidklachten, klachten aan ogen of oren en klachten bij zwangerschap.

TABEL 4 Gemiddelde verzuimduur in werkdagen, aantal en percentage verzuimgevallen en verzuimvolume naar klacht die werd aangegeven als reden voor verzuim

	Gemiddelde Verzuimduur	Aantal verzuimgevallen	Percentage	Verzuimvolume
Alle klachten samen	14,7	3.267.200	100%	100%
Rugklachten	20,4	224.100	6,9%	9,6%
Klachten nek, bovenste ledematen	26,9	199.200	6,1%	11,2%
Klachten heup, onderste ledematen	26,7	185.200	5,7%	10,3%
Klachten hart- en vaatstelsel	51,7	42.600	1,3%	4,6%
Psychische klachten, overspannenheid, burn-out	55,6	171.400	5,2%	19,9%
Vermoeidheid of concentratieproblemen	19,9	85.000	2,6%	3,5%
Conflict op het werk	38,5	19.400	0,6%	1,6%
Klachten luchtwegen	13,6	100.600	3,1%	2,8%
Klachten buik, maag of darmen	7,0	316.000	9,7%	4,6%
Huidklachten	12,6	26.800	0,8%	0,7%
Klachten oren of ogen	12,5	41.100	1,3%	1,1%
Griep of verkoudheid	3,4	1.248.700	38,2%	8,8%
Hoofdpijn	6,5	208.600	6,4%	2,8%
Klachten bij zwangerschap	21,1	53.200	1,6%	2,3%
Overige klachten	22,5	345.500	10,6%	16,2%

Bron: NEA 2012

Noot. alleen laatste verzuimgevallen die in de afgelopen 12 maanden hebben plaatsgevonden.

De kolom met aantal verzuimgevallen is gewogen naar populatieaantallen (afgerond op honderdtallen).

Als de duur van het verzuim vermenigvuldigd wordt met het aantal keren dat het verzuim voorkomt, ontstaat een maat die we het verzuimvolume noemen (vierde kolom van tabel 3). Dit is de bijdrage van het verzuim ten gevolge van de verschillende gezondheidsredenen aan het totaal van het aantal ziekteverzuimdagen in Nederland. Dit staat in de tabel weergegeven in percentages van het totale verzuimvolume. Het blijkt dan dat psychische klachten, overspannenheid of burn-out (19,9%) en klachten aan het bewegingsapparaat (rugklachten 9,6%, klachten aan nek en bovenste ledematen 11,2% en klachten aan heup en onderste ledematen 10,3%) verantwoordelijk zijn voor ongeveer de helft van het ziekte-

verzuim in Nederland. Griep en verkoudheid, die vaak vóórkomen, dragen in veel mindere mate bij aan het verzuim (8,8%). Dit geldt ook voor hoofdpijn (2,8%) en klachten aan buik, maag of darmen (4,6%). Overigens zijn er nog veel gezondheidsklachten die niet in de lijst van tabel 4 genoemd zijn, maar wel nog 16% van het verzuim verklaren.

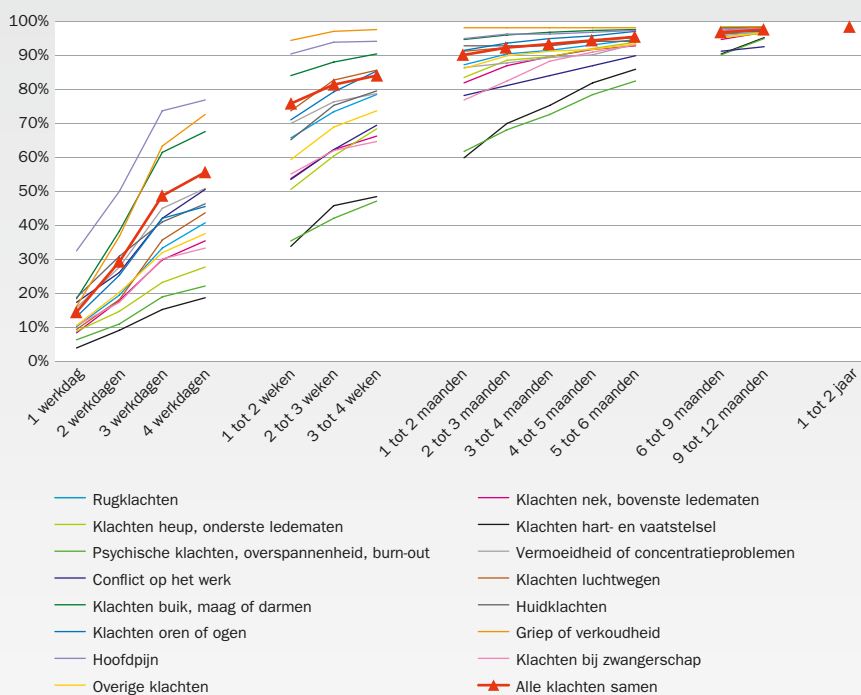
11. HOE SNEL HERVATTEN WERKNEMERS HET WERK?

Op basis van de verzuimduur kunnen ook herstelcurves gemaakt worden. Werkgevers en begeleiders van ziekteverzuim kunnen daarmee nagaan hoe snel werknemers gemiddeld het werk hervatten. In figuur 9 worden de herstelcurves voor de gezondheidsklachten weergegeven. Het gaat daarbij weer om de laatste verzuimgevallen (eventueel langer dan een jaar geleden begonnen) en de volledige duur van dat verzuimgeval.

De rode lijn met de driehoekjes geeft aan wat de gemiddelde hersteltijd is onder de werknemers in de NEA. Ongeveer 15% van het verzuim duurt 1 werkdag. Na 4 werkdagen met verzuim is gemiddeld bijna de helft van de werknemers weer terug op het werk. Het gaat dan vooral om verzuim vanwege klachten als hoofdpijn, griep of verkoudheid en klachten aan buik, maag of darmen. Dit correspondeert ook met de gemiddelde verzuimduur die bij hoofdpijn 6,5 werkdagen is, bij griep of verkoudheid 3,4 werkdagen en bij klachten aan buik, maag of darmen 7,0 werkdagen (zie tabel 4).

Klachten met een minder voorspoedig herstel zijn vooral klachten aan hart- en vaatstelsel, psychische klachten, overspannenheid en burn-out en conflicten op het werk. Dit zijn ook de klachten met de langste gemiddelde verzuimduur (tabel 4). Bij klachten naar aanleiding van conflicten op het werk is de gemiddelde verzuimduur 38,5 werkdagen, bij klachten aan hart en vaatstelsel is dat 51,7 werkdagen en bij psychische klachten, overspannenheid en burn-out 55,6 werkdagen. Bij deze gemiddelden dient wel opgemerkt dat de groepen respondenten met conflicten op het werk en klachten aan hart- en vaatstelsel klein zijn.

FIGUUR 9 Herstelcurves bij verschillende gezondheidsklachten

Bron: NEA 2012

Noot: alleen laatste verzuimgevallen die in de afgelopen 12 maanden hebben plaatsgevonden.

12. HET ZIEKTEVERZUIM VAN ZELFSTANDIGEN (WAARONDER ZZP'ERS)?

De betaald werkenden in Nederland worden doorgaans onderscheiden in werknemers en zelfstandige ondernemers. Zelfstandige ondernemers met personeel in dienst zijn werkgever, maar een steeds groter deel van de zelfstandigen heeft geen personeel in dienst. Deze groep wordt aangeduid als zelfstandigen zonder personeel (zzp'er). Zzp'ers zijn, als ze geen eigen zaak hebben, vergelijkbaar met werknemers en worden ook vaak ingezet op plaatsen waar werknemers anders tijdelijk aangesteld zouden worden of worden ingehuurd via een uitzendbureau. Zzp'ers met een eigen onderneming met een kapitaalinvestering van 100.000 euro of meer zijn, net als zelfstandige ondernemers met personeel in dienst, formeel ook ondernemers. Het gaat dan om agrarische ondernemers, winkeliers, horecaondernemers, etc. Tabel 5 vergelijkt het ziekteverzuimpercentage van zzp'ers en ondernemers met en zonder personeel in verschillende sectoren, met het ziekteverzuim van werknemers. Het ziekteverzuim van zelfstandigen is in 2012 gemeten via de ZEA ofwel de Zelfstandigen Enquête Arbeid (Ybema e.a., 2013). Door de lage respons en de relatief beperkte omvang van de drie substeekproeven in de ZEA in combinatie met de uitsplitsing naar sector, zijn de verzuimcijfers vooral indicatief.

Alle drie groepen zelfstandigen (of ondernemers) hebben gemiddeld een lager ziekteverzuimpercentage dan werknemers (zie bovenste regel van de tabel). Er zijn wel uitzonderingen, hoewel de meeste groepen relatief klein zijn en de aantallen gebaseerd kunnen zijn op de toevallige samenstelling van de groep (bij minder dan 50 zelfstandigen is dan ook geen verzuimpercentage weergegeven). Tegengesteld aan het algemene beeld hebben zzp'ers in de sector informatie en communicatie een hoger verzuim dan werknemers in deze sector. Ook ondernemers zonder personeel in de groot- en

TABEL 5 Ziekteverzuimpercentage per sector van werknemers en drie groepen van zelfstandigen met en zonder personeel

	Werknemers	Zzp'ers	Ondernemers zonder personeel	Ondernemers met personeel
	Percentage	Percentage	Percentage	Percentage
Total ziekteverzuimpercentage	4,1%	2,7%	2,8%	2,3%
Landbouw, bosbouw en visserij	3,2%	.	2,4%	5,1%
Industrie (incl. delfstoffen/nuts/afval)	4,4%	3,8%	.	.
Bouwnijverheid	4,6%	4,0%	.	4,5%
Groot- en detailhandel	3,8%	3,3%	4,7%	1,1%
Vervoer en opslag	4,7%	.	.	.
Horeca	4,0%	.	.	4,5%
Informatie en communicatie	2,6%	3,2%	.	.
Financiële instellingen	3,3%	2,2%	.	1,0%
Zakelijke dienstverlening	3,8%	2,3%	.	1,6%
Openbaar bestuur	4,7%	.	.	.
Onderwijs	4,2%	2,0%	.	.
Gezondheids- en welzijnszorg	4,5%	1,3%	.	4,0%
Cultuur en overige dienstverlening	4,1%	3,9%	.	.
Aantal respondenten	24.902	2.195	493	1.003

Bron: NEA 2012 en ZEA 2012

Noot. voor groepen van minder dan 50 ZEA-respondenten zijn geen percentages weergegeven.

detailhandel hebben een hoger verzuim. Ondernemers met personeel in de landbouw en in de horeca hebben eveneens een hoger verzuimpercentage. Dit kan een aanwijzing zijn dat deze vier groepen zelfstandigen (ondernemers) ook uitvoerend werk doen en blootstaan aan belastende omstandigheden in het werk.

13. IS HET ZIEKTEVERZUIM IN NEDERLAND HETZELFDE ALS IN ANDERE LANDEN?

De European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (EUROFOUND) organiseert iedere vijf jaar de European Working Conditions Survey (EWCS). Dit enquêteonderzoek wordt gehouden bij alle lidstaten van de Europese Unie en enkele andere Europese landen die (nog) niet aangesloten zijn. In 2010 is de meest recente enquête gehouden, waarbij voor

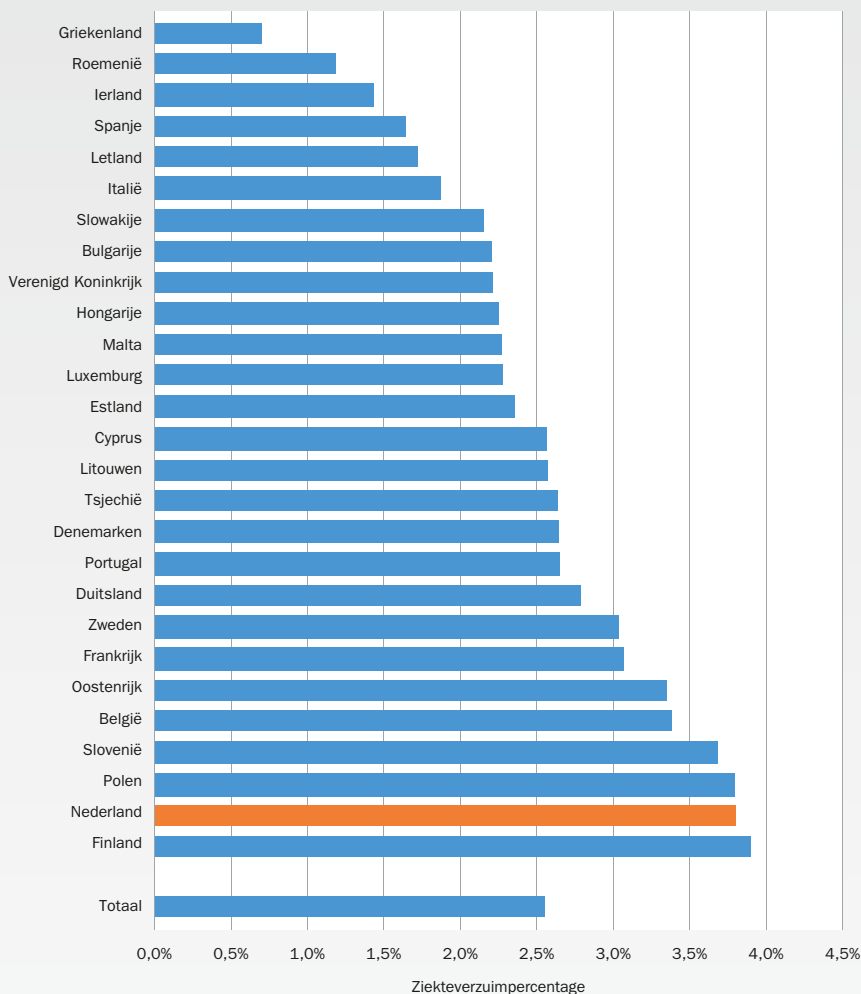
de meeste landen een netto-steekproef van tenminste 1.000 werkenden onderzocht is. Met werkenden wordt bedoeld alle betaald werkenden, waaronder dus ook (een relatief klein aantal) zelfstandigen met en zonder personeel. Figuur 10 vergelijkt echter alleen de werknemers in 27 EU-landen. Meer informatie over de vergelijking van Europese verzuimcijfers is te vinden op

de website van de European Foundation¹, waarbij vooral via de Survey Mapping Tool veel vergelijkingsmateriaal ter beschikking wordt gesteld.

Nederland heeft met Finland, Polen en Slovenië het hoogste ziekteverzuimpercentage in de EU in 2010 (figuur 10). Terwijl het ziekteverzuimpercentage 2,6% bedroeg voor de gehele EU-27, was dat in Finland 3,9%, in Nederland en Polen 3,8% en in Slovenië 3,5%. Griekenland was het land met het laagste ziekteverzuimpercentage: 0,7%, terwijl ook Ierland (1,4%) en Roemenië (1,2%) lage cijfers hadden.

De verschillen tussen de lidstaten, en de positie van Nederland hierbinnen, kunnen verklaard worden vanuit verschillende oorzaken. Zo zijn er grote verschillen tussen landen in sociale zekerheid, als het gaat om het ziekmelden en de financiële compensatie van het verzuim. Daarnaast nemen in Nederland - vergeleken met andere EU-landen - relatief veel werknemers met een chronische aandoening of handicap deel aan het arbeidsproces wat, zoals we zagen, samengaat met een hoger verzuim.

FIGUUR 10 Ziekteverzuimpercentage in 27 EU-lidstaten

Bron: EWCS 2010

¹ <http://www.eurofound.europa.eu/surveys/ewcs/2010/index.htm>

14. WAT KUNNEN WE VERWACHTEN TEN AANZIEN VAN HET ZIEKTEVERZUIM?

Ziekteverzuim in Nederland blijft een uitdaging. Het is sinds de jaren tachtig gestaag gedaald naar een niveau dat zich nu al weer enkele jaren net boven de 4% bevindt. Het lijkt er wel op dat het ziekteverzuim verder kan afnemen, want er zijn nog steeds sectoren en beroepsgroepen met een hoger ziekteverzuim. Als daar de arbeidsomstandigheden verbeterd worden, dan kan het verzuim dalen. Bij het antwoord op de vraag hoe het ziekteverzuim is bij belastende arbeidsomstandigheden (vraag 5) was te zien dat het verzuim sterk gerelateerd is aan een scala aan arbeidsomstandigheden. Bij het antwoord op de vraag of het verzuim te maken heeft met het werk (vragen 6 en 7) is ook duidelijk te zien dat bij werknemers die aangeven dat dat (deels) zo is, het verzuim meestal een stuk hoger is. In totaal geeft een kwart van de verzuimers aan dat de klacht bij hun laatste verzuimgeval deels danwel hoofdzakelijk aan het werk was gerelateerd. Het is dus te verwachten dat als de werkbelasting aangepakt wordt, het verzuim zeker nog kan dalen. Dat is goed voor de duurzame inzetbaarheid van werknemers, die immers over niet al te lange tijd tot hun 67e levensjaar door gaan werken.

Het antwoord op de vraag hoe werkgevers verzuim voorkomen (vraag 8) laat zien dat er voor werkgevers en ondersteunende diensten, ook nog ruimte is voor een betere verzuimaanpak. Dat geldt tot en met de gesprekken in de spreekkamer van de huisartsen en specialisten.

Ook zij kunnen iets doen aan snelle terugkeer van hun patiënten naar het werk. Vaak is dat zelfs gunstig voor het herstel. Een mooi voorbeeld zijn de klachten aan hart- en vaatstelsel bij het antwoord op de vraag over wat de gezondheidszorg in Nederland doet met ziekteverzuim (vraag 9). Vrijwel al deze werknemers komen in de spreekkamer van de huisarts of specialist terecht, terwijl het slechts bij een derde van de behandelingen gaat over terugkeer naar het werk. En dat terwijl de gemiddelde verzuimduur bij klachten aan hart- en vaatstelsel gemiddeld 52 werkdagen is. Met bijvoorbeeld een goede cardio-training voor iedereen, waarbij terugkeer naar het werk een vast onderdeel is, kan nog veel bereikt worden. Ook bij psychosociale klachten en klachten aan het bewegingsapparaat lijkt verzuimreductie mogelijk. Wel geeft het antwoord op de vraag hoe lang het verzuim duurt bij allerlei gezondheidsklachten (vragen 10 en 11) ook enige relativering, omdat bij de overige klachten minder winst valt te boeken.

Het antwoord op de vraag naar het ziekteverzuim van zelfstandigen, waaronder zzp'ers, (vraag 12) suggereert dat het verzuim omlaag gebracht zou kunnen worden, naar een niveau onder de 3%. Ook in internationaal perspectief is het verzuim in Nederland een punt van aandacht en inspiratie: het antwoord op vraag of het ziekteverzuim in Nederland hetzelfde is als in andere EU-landen (vraag 13), laat zien dat het verzuim

onder Nederlandse werknemers hoog is en mogelijk omlaag kan (hoewel er, zoals aangegeven, structurele verschillen zijn tussen landen). Het terugbrengen van het verzuim richting het Europese gemiddelde, suggereert – eveneens – een niveau onder de 3%. Dat zou voor werknemers en werkgevers een groot voordeel zijn.

Er zijn ook nadelige invloeden op de ontwikkeling van de omvang van het ziekteverzuim in Nederland te verwachten. Met de verhoging van de pensioenleeftijd naar 67 jaar kan verwacht worden dat het aantal oudere werknemers zal toenemen. Oudere werknemers hebben een hoger ziekteverzuim - niet omdat ze oud zijn, maar omdat met het stijgen van de leeftijd chronische ziekten en handicaps een steeds grotere rol gaan spelen. Nu al bleek bij het antwoord op de vraag welke werknemers verzuimen (vraag 2), dat er bij de leeftijdsgroep van 55 tot en met 64 jaar sprake is van een verzuim van bijna 6%. Door de toenemende omvang van deze groep werknemers, die met het ouder worden ook meer chronische ziekten en aandoeningen zal hebben, zou het gemiddelde verzuim in de komende jaren kunnen stijgen. Het is te hopen dat met een betere aanpak van het verzuim ook de duurzame inzetbaarheid van werknemers zal toenemen, zodat het verzuim in Nederland verder kan dalen.

LITERATUUR

Buijs P (2013). Huisarts en arbeid: een blinde vlek? Het belang van aandacht in de eerste lijn voor 'werk', en van afstemming met bedrijfsartsen. Tijdschrift voor Bedrijfs- en Verzekeringsgeneeskunde 21(6), juni 2013.

Hoofman W, Klauw M van der, Klein Hesselink J, Terwoert J, Jongen M, Kraan K, Wevers C, Houtman I & Koppes L (2012). Arbobalans 2011. Hoofddorp, TNO.

Klein Hesselink J, Houtman I & Bossche S van den (2012). Trends in ziekteverzuim. In: M Versantvoort & P van Echtelt (red.). Belemmerd aan het werk. Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau, pg. 26-49.

Koppes LLJ, Vroome EMM de, Mars GMJ, Janssen BJM, Zwieten MHJ van & Bossche SNJ van den (2013). Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2012: Methodologie en globale resultaten. Hoofddorp, TNO.

Ybema JF, Lautenbach H, Torre W van der, Banning R, Vroome E de, Dirven H-J & Bossche S van den (2013). Zelfstandigen Enquête Arbeid 2012: Methodologie en beschrijvende resultaten. Hoofddorp, Heerlen, TNO, CBS.

BIJLAGE 1

NEA-VRAGEN OVER LAATSTE VERZUIMGEVAL

13 De laatste keer dat u heeft verzuimd (eventueel langer dan een jaar geleden)

a) Met wat voor soort klachten heeft u de laatste keer verzuimd?

(kruis alléén de belangrijkste klacht aan)

☐ Rugklachten	☐ Klachten buik, maag of darmen
☐ Klachten nek, schouders, armen, polsen, handen	☐ Huidklachten
☐ Klachten heup, benen, knieën, voeten	☐ Klachten oren of ogen
☐ Klachten hart- en vaatstelsel	☐ Griep of verkoudheid
☐ Psychische klachten, overspannenheid, burn-out	☐ Hoofdpijn
☐ Vermoeidheid of concentratieproblemen	☐ Klachten in verband met zwangerschap
☐ Conflict op het werk	☐ Overige klachten
☐ Klachten luchtwegen	☐ N.v.t., nog nooit verzuimd → Ga naar 14

b) Hoeveel werkdagen heeft u deze laatste keer verzuimd?

(tel alleen de dagen waarop u normaal gesproken zou werken, ook gedeeltelijk ziekteverzuim en therapeutisch werken tellen als verzuim)

dagen

c) Heeft u de indruk dat deze klachten het gevolg waren van het werk dat u deed?

- Ja, hoofdzakelijk gevolg van mijn werk
 Ja, voor een deel gevolg van mijn werk
 Nee, geen gevolg van mijn werk → Ga naar 13e
 Weet niet → Ga naar 13e

d) Zo ja, wat was naar uw mening de belangrijkste reden in het werk die (geheel of voor een deel) leidde tot het ontstaan van deze klachten?

(kruis alléén de belangrijkste reden aan)

☐ Werkdruk, werkstress	☐ Problemen met leiding, werkgever
☐ Emotioneel te zwaar	☐ Problemen met collega's of ondergeschikten
☐ Lichamelijk te zwaar	☐ Problemen met klanten (of patiënten, leerlingen of passagiers, e.d.)
☐ Langdurig dezelfde handelingen verrichten, langdurig achter computer werken	☐ Gevaarlijk werk/bedrijfsongeval
☐ Te moeilijk werk	☐ Gevaarlijke stoffen
	☐ Anders

e) Heeft er, de laatste keer dat u verzuimde, verzuimcontrole plaatsgevonden door uw werkgever, arbodienst of andere organisatie?

(bijvoorbeeld: huisbezoek, oproep, telefonisch contact of schriftelijk contact, zoals een formulier 'eigen verklaring')

- Ja
 Nee

f) Heeft u, tijdens uw laatste verzuim, contact gehad met uw huisarts of een specialist?

- Ja
 Nee → Ga naar 14

g) Zo ja, vroeg de huisarts of specialist of uw verzuim misschien te maken had met uw werk?

- Ja
 Nee

BIJLAGE 2 KERNCIJFERS ZIEKTEVERZUIM 2012 NAAR KENMERKEN VAN WERKNEMERS EN HET WERK

In deze bijlage zijn acht verzuimindicatoren uitgesplitst naar kenmerken van werknemers en hun werksituatie. Ze zijn berekend op basis van de gegevens van de NEA 2012. De verzuimindicatoren zijn op de volgende wijze berekend:

ALLE WERKNEMERS:

- **Percentage verzuimd:** het aandeel werknemers met ten minste één ziekteverzuimmelding in de laatste 12 maanden voorafgaand aan het invullen van de NEA vragenlijst.
- **Verzuimfrequentie:** het gemiddeld aantal keren in de afgelopen 12 maanden dat is verzuimd.
- **Verzuimtijd:** het gemiddeld aantal werkdagen in een jaar dat een werknemer heeft verzuimd. Ook gedeeltelijk ziekteverzuim en therapeutisch werken tellen als verzuim.

- **Verzuimpercentage:** het gemiddelde van alle individuele verzuimpercentages van werknemers. Per NEA respondent is het aantal verzuimde werkdagen in de laatste 12 maanden gedeeld door het aantal werkdagen volgens diens arbeidsovereenkomst (x 100). Dit verzuimpercentage is dus deeltijd gecorrigeerd.

WERKNEMERS MET MINIMAAL ÉÉN VERZUIMMELDING IN 2012:

- **Verzuimfrequentie:** het gemiddeld aantal keren in de afgelopen 12 maanden dat is verzuimd door werknemers met minimaal één verzuimmelding.
- **Verzuimtijd:** het gemiddeld aantal werkdagen in een jaar dat een werknemer met verzuim heeft verzuimd. Ook gedeeltelijk ziekteverzuim en therapeutisch werken tellen als verzuim.

- **Verzuimpercentage:** het gemiddelde van alle individuele verzuimpercentages. Per NEA respondent is het aantal verzuimde werkdagen in de laatste 12 maanden gedeeld door het aantal werkdagen volgens diens arbeidsovereenkomst (x 100). Dit verzuimpercentage is dus deeltijd-gecorrigeerd.
- **Verzuimduur laatste verzuimgeval²:** het gemiddeld aantal werkdagen verzuimd bij het laatste verzuimgeval dat in 2012 plaatsvond, waarbij het verzuimgeval in 2012 ook in de jaren daarvoor begonnen kan zijn. N.B. In de eerdere verzuimbrochures werd verzuimduur op een andere manier berekend. De betreffende gegevens zijn dus niet vergelijkbaar tussen de jaren.

	ALLE WERKNEMERS				WERKNEMERS MET MINIMAAL ÉÉN VERZUIMDAG IN 2012			
	Percentage verzuimd	Verzuimfrequentie	Verzuimtijd	Verzuimpercentage	Verzuimfrequentie	Verzuimtijd	Verzuimduur laatste verzuimgeval	Verzuimpercentage
Alle respondenten	47,1%	1,1	7,3	4,1%	2,3	15,7	14,7	8,8%
Geslacht								
Mannen	43,8%	0,9	7,1	3,6%	2,2	16,3	15,7	8,3%
Vrouwen	50,7%	1,2	7,5	4,7%	2,5	15,1	13,8	9,3%
Leeftijd								
15 t/m 24 jaar	42,7%	1,1	3,6	2,7%	2,5	8,5	5,4	6,4%
25 t/m 34 jaar	53,2%	1,3	6,5	3,6%	2,4	12,2	11,0	6,8%
35 t/m 44 jaar	49,2%	1,0	7,3	4,1%	2,1	15,1	13,1	8,3%
45 t/m 54 jaar	45,0%	1,0	8,3	4,5%	2,3	18,7	19,2	10,2%
55 t/m 64 jaar	43,3%	1,0	10,4	5,7%	2,3	24,5	25,2	13,3%
Opleidingsniveau								
Geen opleiding gevolgd\afgemaakt	45,7%	1,4	10,1	5,2%	3,1	23,7	20,2	12,2%
Basisonderwijs	43,6%	1,1	12,5	6,6%	2,6	29,5	25,4	15,6%
MAVO	47,2%	1,1	7,7	4,8%	2,3	16,6	14,9	10,3%
Voorbereidend beroepsonderwijs	45,5%	1,1	9,7	5,2%	2,4	21,6	19,9	11,5%
HAVO\VWO	45,4%	1,0	5,2	3,5%	2,3	11,5	9,7	7,7%

2 Omdat het laatste verzuimgeval niet in het afgelopen jaar hoeft te hebben plaatsgevonden, maar mogelijk in de jaren daarvoor, berekenen we de gemiddelde verzuimduur alleen voor de verzuimgevallen die in het afgelopen jaar hebben plaatsgevonden (op basis van de eerste vraag in figuur 1). Het gaat dan om de volledige verzuimduur van deze gevallen, ook als het verzuim langer duurde dan een jaar. Er zit dan nog wel een onzuiverheid in, omdat een deel van de werknemers nog niet hersteld gemeld is en hun verzuim mogelijk langer duurt, maar deze maat geeft wel een redelijk goede indicatie.

	ALLE WERKNEMERS				WERKNEMERS MET MINIMAAL ÉÉN VERZUIMDAG IN 2012			
	Percentage verzuimd	Verzuim-frequentie	Verzuimtijd	Verzuim-percentage	Verzuim-frequentie	Verzuimtijd	Verzuim-duur laatste verzuimgeval	Verzuim-percentage
Middelbaar beroepsonderwijs	47,5%	1,1	7,9	4,4%	2,3	16,9	16,6	9,3%
Hoger beroepsonderwijs	48,8%	1,1	6,0	3,4%	2,2	12,4	12,2	7,0%
Wetenschappelijk onderwijs	47,0%	1,0	4,8	2,6%	2,2	10,3	9,1	5,6%
Samenstelling huishouden								
Gehuwd, samenwonend zonder kinderen thuis	47,4%	1,0	8,2	4,4%	2,2	17,5	16,7	9,4%
Gehuwd, samenwonend met thuiswonende kinderen	46,8%	1,0	7,0	4,0%	2,3	15,2	14,9	8,6%
Eén ouder-huishouden	51,6%	1,3	9,4	5,4%	2,5	18,4	19,6	10,5%
Alleenstaand	48,6%	1,2	7,6	4,1%	2,4	15,9	13,4	8,5%
Anders	43,7%	1,1	4,7	3,3%	2,6	10,9	7,5	7,7%
Aantal betaalde banen								
Eén	47,4%	1,1	7,5	4,2%	2,3	15,9	14,9	8,9%
Twee of meer	41,3%	1,0	4,7	2,8%	2,5	11,4	10,8	6,9%
Heeft partner een betaalde baan?								
Ja	48,0%	1,0	7,1	4,0%	2,2	15,0	14,6	8,4%
Nee	40,9%	0,9	7,9	4,0%	2,2	19,6	20,0	9,8%
Geen Partner	41,5%	1,1	4,7	3,4%	2,6	11,5	6,8	8,3%
Aard dienstverband								
Vaste aanstelling	48,7%	1,1	8,1	4,5%	2,3	16,8	16,0	9,3%
Tijdelijke aanstelling, uitzicht op vast	45,0%	1,0	4,2	2,4%	2,2	9,4	9,5	5,4%
Tijdelijke aanstelling voor bepaalde tijd	43,7%	1,1	4,5	2,8%	2,6	10,3	8,0	6,4%
Uitzendkracht	39,2%	1,0	5,2	3,1%	2,6	13,6	11,2	8,0%
Oproep-/invalkracht	31,1%	0,6	2,4	2,4%	2,1	8,0	6,9	8,0%
Werkzaam via Wet Sociale Werkvoorziening	57,1%	1,8	20,6	11,0%	3,2	36,9	30,2	19,8%
Omvang contract								
1-8 uur per week	34,6%	0,8	2,7	2,9%	2,5	7,9	6,3	8,6%
9-16 uur per week	43,8%	1,2	5,8	4,6%	2,8	13,4	12,2	10,6%
17-24 uur per week	49,4%	1,2	7,7	5,1%	2,5	15,7	15,9	10,5%
25-32 uur per week	55,0%	1,3	8,3	4,7%	2,3	15,3	14,2	8,7%
33-40 uur per week	46,9%	1,0	7,9	3,8%	2,2	17,0	15,8	8,2%
41-48 uur per week	37,9%	1,0	5,9	2,8%	2,7	16,2	16,5	7,5%
48 uur en meer per week	33,5%	0,9	6,3	3,0%	2,6	19,2	24,9	9,1%
Meer of minder uren willen werken								
Minder uren per week willen werken	55,1%	1,4	10,8	5,6%	2,5	19,7	18,9	10,3%
Aantal uren is goed	46,7%	1,0	6,9	3,8%	2,2	14,9	13,8	8,3%
Meer uren per week willen werken	42,0%	1,0	5,5	3,6%	2,4	13,3	12,1	8,7%
Werkt u in ploegendienst?								
Ja, regelmatig	48,7%	1,1	7,6	4,3%	2,3	15,7	14,0	9,0%
Ja, soms	46,7%	1,0	10,1	6,2%	2,3	22,1	18,9	13,6%
Nee	46,9%	1,1	7,2	4,0%	2,3	15,4	14,5	8,6%

	ALLE WERKNEMERS				WERKNEMERS MET MINIMAAL ÉÉN VERZUIMDAG IN 2012			
	Percentage verzuimd	Verzuim-frequentie	Verzuimtijd	Verzuim-percentage	Verzuim-frequentie	Verzuimtijd	Verzuim-duur laatste verzuimgeval	Verzuim-percentage
Werkt u 's avonds of 's nachts?								
Ja, regelmatig	46,1%	1,0	6,6	3,8%	2,2	14,5	13,5	8,3%
Ja, soms	47,2%	1,0	6,0	3,3%	2,2	12,9	11,1	7,1%
Nee	47,6%	1,2	8,3	4,7%	2,5	17,6	17,0	9,9%
Werkt u in het weekend?								
Ja, regelmatig	44,6%	1,0	6,0	3,7%	2,3	13,7	12,2	8,4%
Ja, soms	46,9%	1,0	6,6	3,6%	2,1	14,3	12,3	7,7%
Nee	49,0%	1,2	8,5	4,7%	2,4	17,6	17,4	9,7%
Werkt u over?								
Ja, structureel	44,1%	0,9	6,4	3,5%	2,2	14,6	13,6	8,0%
Ja, incidenteel	49,4%	1,1	7,2	4,0%	2,3	14,7	13,3	8,2%
Nee, nooit	46,3%	1,1	8,3	4,8%	2,5	18,2	17,9	10,7%
Aantal overuren per week								
0 uren	46,4%	1,1	8,3	4,8%	2,5	18,3	17,9	10,6%
1 uur	51,2%	1,1	6,4	3,8%	2,2	12,7	11,1	7,5%
2 uren	50,8%	1,2	7,2	4,1%	2,3	14,3	11,8	8,1%
3-5 uren	47,4%	1,1	7,0	3,8%	2,3	15,1	14,1	8,1%
6-10 uren	43,4%	1,0	7,1	3,7%	2,2	16,4	16,5	8,6%
11 of meer uren	36,5%	0,8	6,1	3,3%	2,2	17,1	16,4	9,1%
Overuren worden uitbetaald								
Ja, volledig	47,1%	1,1	6,8	3,8%	2,3	14,7	13,3	8,3%
Ja, deels	49,4%	1,1	7,4	4,1%	2,2	15,0	13,2	8,3%
Nee	47,1%	1,1	6,9	3,7%	2,3	14,7	13,6	8,0%
Duur woon-werkverkeer per werkdag								
0-15 minuten	41,2%	1,0	6,0	3,7%	2,5	14,8	15,1	9,2%
16-30 minuten	45,9%	1,0	7,3	4,2%	2,2	16,1	14,7	9,3%
31-45 minuten	46,7%	1,2	7,2	4,1%	2,6	15,6	13,2	8,8%
46-60 minuten	49,4%	1,1	7,9	4,4%	2,2	16,2	16,0	8,9%
meer dan 60 minuten	51,3%	1,2	7,9	4,2%	2,3	15,5	14,3	8,2%
Aantal uren thuiswerk per week								
geen thuiswerk	48,4%	1,1	7,6	4,3%	2,3	15,9	15,0	9,1%
1-8 uur	46,2%	1,1	6,5	3,6%	2,3	14,1	13,5	7,8%
meer dan 8 uur	40,8%	1,0	7,7	4,0%	2,4	19,0	15,8	10,0%
Telewerker								
Ja	46,3%	1,0	6,4	3,4%	2,1	13,9	12,8	7,5%
Nee	47,2%	1,1	7,5	4,2%	2,4	16,1	15,1	9,1%
Aantal jaren werkzaam bij werkgever								
Minder dan een jaar	38,0%	0,8	3,8	2,5%	2,2	10,1	9,0	6,7%
1-2 jaar	46,2%	1,1	4,5	2,7%	2,4	9,9	8,5	5,9%
3 -5 jaar	50,7%	1,2	7,9	4,4%	2,5	15,7	13,3	8,8%
6-10 jaar	51,2%	1,2	8,8	5,0%	2,3	17,4	16,7	9,9%
11-20 jaar	47,5%	1,1	8,9	4,9%	2,3	19,0	19,0	10,4%
Meer dan 20 jaar	43,8%	0,9	8,4	4,5%	2,0	19,5	19,3	10,4%

	ALLE WERKNEMERS				WERKNEMERS MET MINIMAAL ÉÉN VERZUIMDAG IN 2012			
	Percentage verzuimd	Verzuim-frequentie	Verzuimtijd	Verzuim-percentage	Verzuim-frequentie	Verzuimtijd	Verzuim-duur laatste verzuimgeval	Verzuim-percentage
Aantal jaren werkzaam in huidige functie								
Minder dan een jaar	40,1%	0,8	4,8	2,9%	2,1	12,1	10,8	7,3%
1-2 jaar	48,6%	1,1	5,4	3,1%	2,3	11,3	10,3	6,5%
3 -5 jaar	49,5%	1,2	7,6	4,3%	2,4	15,6	13,9	8,8%
6-10 jaar	49,1%	1,2	8,7	4,9%	2,4	17,9	18,0	10,2%
11-20 jaar	45,5%	1,0	9,1	5,0%	2,3	20,3	19,5	11,1%
Meer dan 20 jaar	45,1%	1,0	9,2	4,9%	2,2	20,7	20,0	11,0%
Leidinggevende functie								
Niet	49,0%	1,2	7,5	4,3%	2,4	15,5	14,2	9,0%
Ja, aan 1-9 medewerkers	43,1%	0,9	6,9	3,6%	2,2	16,2	15,6	8,5%
Ja, aan 10-99 medewerkers	39,3%	0,7	6,3	3,2%	1,8	16,2	18,2	8,2%
Ja, aan 100 of meer medewerkers	26,0%	0,4	4,2	2,1%	1,7	16,6	16,5	8,2%
Bedrijfsgrootte in aantal werknemers								
1 tot en met 4	35,8%	0,9	6,5	3,7%	2,6	18,5	23,3	10,6%
5 tot en met 9	42,8%	1,0	6,6	4,0%	2,4	15,7	15,4	9,4%
10 tot en met 49	45,5%	1,0	6,8	3,9%	2,3	15,1	14,2	8,8%
50 tot en met 99	48,4%	1,1	7,2	3,9%	2,4	15,0	13,0	8,2%
100 tot en met 499	49,5%	1,1	7,5	4,2%	2,3	15,4	14,0	8,5%
500 tot en met 999	52,1%	1,1	7,9	4,5%	2,1	15,4	14,3	8,8%
1.000 of meer	50,3%	1,1	8,4	4,5%	2,3	17,0	15,6	9,2%
Sector								
Landbouw, bosbouw en visserij	30,9%	0,7	5,4	3,2%	2,3	17,7	12,2	10,4%
Industrie (incl. delfstoffen, nuts)	47,0%	0,9	8,6	4,4%	2,0	18,4	15,8	9,5%
Bouwnijverheid	44,7%	1,0	9,7	4,6%	2,3	22,0	25,6	10,5%
Groot- en detailhandel	45,3%	1,1	6,4	3,8%	2,4	14,4	12,8	8,5%
Vervoer en opslag	45,5%	0,9	9,0	4,7%	2,0	20,0	18,0	10,4%
Horeca	36,1%	0,8	6,4	4,0%	2,3	18,3	15,0	11,4%
Informatie en communicatie	52,9%	1,2	4,9	2,6%	2,3	9,2	7,7	5,0%
Financiële instellingen	45,5%	0,9	6,0	3,3%	2,1	13,3	12,8	7,4%
Zakelijke dienstverlening	45,8%	1,0	7,0	3,8%	2,3	15,6	15,1	8,3%
Openbaar bestuur	54,4%	1,3	8,9	4,7%	2,3	16,5	15,6	8,8%
Onderwijs	50,6%	1,5	7,1	4,2%	3,0	14,2	13,7	8,4%
Gezondheids- en welzijnszorg	50,4%	1,2	7,1	4,5%	2,3	14,4	13,8	9,1%
Cultuur en overige diensten	44,3%	1,1	6,7	4,1%	2,6	15,2	14,1	9,3%
Sector gedetailleerd (> 150 respondenten in NEA 2012)								
Landbouw, bosbouw en visserij	30,9%	0,7	5,4	3,2%	2,3	17,7	12,2	10,4%
Vervaardiging van voedingsmiddelen	46,6%	0,8	7,3	4,3%	1,8	15,9	14,6	9,4%
Primaire houtbewerking en vervaardiging van artikelen van hout en papier; drukkerijen	45,5%	0,8	8,3	4,5%	1,7	18,4	17,7	10,0%
Vervaardiging van chemische producten	41,3%	0,8	7,2	3,9%	1,9	17,5	24,1	9,4%
Vervaardiging van producten van rubber, kunststof en overige niet-metaalhoudende minerale producten	42,7%	0,7	6,7	3,2%	1,6	15,8	15,5	7,6%
Vervaardiging van metalen in primaire vorm en producten van metaal (geen machines en apparaten)	47,2%	0,9	8,1	3,9%	1,8	17,3	14,0	8,4%

	ALLE WERKNEMERS				WERKNEMERS MET MINIMAAL EEN VERZUIMDAG IN 2012			
	Percentage verzuimd	Verzuim-frequentie	Verzuimtijd	Verzuim-percentage	Verzuim-frequentie	Verzuimtijd	Verzuim-duur laatste verzuimgeval	Verzuim-percentage
Vervaardiging van overige machines en apparaten	49,0%	0,9	7,6	3,7%	1,9	15,4	12,2	7,6%
Vervaardiging van meubels en overige goederen; reparatie en installatie van machines en apparaten	53,4%	1,3	13,8	7,1%	2,6	26,2	21,2	13,6%
Bouwnijverheid	44,7%	1,0	9,7	4,6%	2,3	22,0	25,6	10,5%
Handel in en reparatie van auto's, motorfietsen en aanhangers	47,8%	0,9	8,4	4,3%	2,0	17,7	17,4	9,0%
Groothandel en handelsbemiddeling	44,4%	1,0	6,9	3,6%	2,2	15,8	14,9	8,2%
Detailhandel (niet in auto's)	45,4%	1,2	5,8	3,8%	2,6	12,9	10,7	8,6%
Vervoer en opslag	45,5%	0,9	9,0	4,7%	2,0	20,0	18,0	10,4%
Logiesverstrekking en eet- en drinkgelegenheden	36,1%	0,8	6,4	4,0%	2,3	18,3	15,0	11,4%
Uitgeverijen; productie, distributie, verzorgen en uitzenden van films en radio- en televisieprogramma's	52,9%	1,0	5,0	2,9%	1,9	9,5	6,8	5,6%
Dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatie en informatietechnologie	52,3%	1,3	3,9	2,1%	2,5	7,6	7,6	4,0%
Financiële instellingen	45,5%	0,9	6,0	3,3%	2,1	13,3	12,8	7,4%
Verhuur van en handel in onroerend goed	50,5%	1,1	7,0	3,8%	2,3	13,9	11,5	7,6%
Rechtskundige dienstverlening en accountancy; holdings (geen financiële); architecten en ingenieurs	46,4%	1,0	4,9	2,6%	2,1	10,6	9,8	5,8%
Reclame en marktonderzoek; industrieel ontwerp en vormgeving; veterinaire dienstverlening	47,8%	1,0	4,2	2,3%	2,2	8,9	8,1	4,9%
Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	44,6%	1,0	8,5	4,5%	2,4	19,3	19,5	10,3%
Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen; extraterritoriale organisaties	54,4%	1,3	8,9	4,8%	2,3	16,6	15,7	8,9%
Onderwijs	50,6%	1,5	7,1	4,2%	3,0	14,2	13,7	8,4%
Gezondheidszorg	51,4%	1,2	6,5	4,0%	2,3	12,7	10,7	7,9%
Verpleging, verzorging en begeleiding met overnachting	50,1%	1,1	7,3	4,7%	2,2	14,8	15,2	9,5%
Maatschappelijke dienstverlening zonder overnachting	49,6%	1,2	7,9	5,0%	2,4	16,3	16,8	10,4%
Cultuur, sport en recreatie	45,7%	1,2	6,4	3,7%	2,8	14,1	12,6	8,2%
Overige dienstverlening	46,6%	1,2	7,6	4,7%	2,5	16,4	15,6	10,2%

Branche gedetailleerd (> 150 respondenten in NEA 2012)

412 Algemene burgerlijke en utiliteitsbouw	39,9%	0,9	9,9	4,7%	2,2	25,2	31,3	12,0%
4321 Elektrotechnische bouwinstallatie	46,3%	0,9	7,1	3,4%	1,9	15,5	13,0	7,4%
45112 Handel in en reparatie van personenauto's en lichte bedrijfsauto's (geen import van nieuwe)	49,8%	0,9	10,0	4,8%	1,7	20,1	18,7	9,6%
4711 Supermarkten en dergelijke winkels met een algemeen assortiment voedings- en genotmiddelen	43,5%	1,3	5,8	3,9%	3,1	13,5	9,9	9,1%
4941 Goederenvervoer over de weg (geen verhuizingen)	40,9%	0,6	7,3	3,5%	1,5	18,1	18,9	8,6%
531 Nationale post met universele dienstverplichting	53,2%	1,4	10,7	5,9%	2,7	20,4	16,9	11,2%
56101 Restaurants	28,5%	0,5	3,4	2,2%	2,0	12,5	12,8	8,1%
56102 Cafetaria's, lunchrooms, snackbars, eetkramen e.d.	33,1%	0,7	8,6	5,8%	2,3	27,8	11,7	18,8%
6201 Ontwikkelen, produceren en uitgeven van software	50,9%	0,9	3,8	1,9%	1,8	7,6	7,1	3,7%
6202 Advisering op het gebied van informatietechnologie	54,0%	1,7	4,4	2,6%	3,2	8,2	10,7	4,8%
64191 Coöperatief georganiseerde banken	43,0%	1,1	8,5	4,7%	2,7	20,0	20,7	10,9%
64194 Algemene banken	52,5%	1,1	6,2	3,5%	2,1	12,0	13,5	6,7%
6512 Schadeverzekeringen (geen herverzekering)	50,3%	0,9	5,9	3,4%	1,7	11,7	9,3	6,8%
7112 Ingenieurs en overig technisch ontwerp en advies	45,7%	0,9	3,4	1,7%	1,9	7,5	5,7	3,8%

	ALLE WERKNEMERS				WERKNEMERS MET MINIMAAL EEN VERZUIMDAG IN 2012			
	Percentage verzuimd	Verzuim-frequentie	Verzuimtijd	Verzuim-percentage	Verzuim-frequentie	Verzuimtijd	Verzuim-duur laatste verzuimgeval	Verzuim-percentage
78201 Uitzendbureaus	45,9%	1,1	6,2	3,3%	2,4	13,8	12,6	7,2%
78202 Uitleenbureaus	38,3%	0,9	8,9	4,6%	2,4	23,2	23,0	12,0%
801 Particuliere beveiliging	48,0%	1,3	7,8	4,2%	2,9	16,8	22,4	9,0%
8411 Algemeen overheidsbestuur	55,1%	1,3	8,6	4,6%	2,5	15,8	15,8	8,3%
8422 Defensie	45,9%	1,0	9,6	4,8%	2,2	21,5	15,5	10,7%
8424 Politie	64,3%	1,3	10,8	6,0%	2,1	16,9	14,5	9,3%
85201 Basisonderwijs voor leerplichtigen	51,3%	1,7	7,9	5,1%	3,4	15,8	15,8	10,1%
85314 Brede scholengemeenschappen voor voortgezet onderwijs	54,9%	1,8	6,4	3,7%	3,3	11,8	12,3	6,8%
8542 Universitair hoger onderwijs	52,8%	1,2	5,1	2,7%	2,3	9,8	7,9	5,2%
86101 Universitair medische centra	55,2%	1,4	6,3	3,7%	2,5	11,5	8,8	6,8%
86102 Algemene ziekenhuizen	54,3%	1,1	6,4	4,3%	2,1	12,0	9,0	8,0%
86104 Geestelijke gezondheids- en verslavingszorg met overnachting	53,0%	1,4	6,8	3,9%	2,6	12,9	13,2	7,5%
871 Verpleeghuizen	49,4%	1,0	7,1	4,6%	2,0	14,7	13,4	9,4%
872 Huizen en dagverblijven voor verstandelijk gehandicapten en psychiatrische cliënten	51,8%	1,1	7,1	4,7%	2,1	13,8	15,6	9,2%
87302 Verzorgingshuizen	49,8%	1,2	7,4	4,6%	2,4	15,2	14,5	9,5%
88101 Thuiszorg	46,3%	0,9	8,8	5,4%	2,1	19,5	21,0	12,0%
88911 Kinderopvang	51,8%	1,3	6,5	4,5%	2,5	12,7	14,5	8,9%
Beroep of functie								
Ambachtelijk, industrieel	46,1%	1,0	8,8	4,5%	2,3	19,6	18,7	9,9%
Transport	42,1%	0,9	8,6	4,3%	2,2	20,8	17,6	10,3%
Administratief	49,7%	1,1	7,4	4,2%	2,3	15,1	13,8	8,6%
Commercieel	46,5%	1,1	6,2	3,9%	2,4	13,4	11,3	8,5%
Dienstverlenend	44,0%	1,0	8,0	4,5%	2,3	18,5	18,3	10,5%
Gezondheidszorg, hulpverlening	50,4%	1,2	7,3	4,6%	2,4	14,8	14,6	9,3%
Leerkracht, docent	51,2%	1,6	7,6	4,6%	3,1	15,1	15,9	9,0%
(Vak-)specialist	49,7%	1,0	5,4	2,8%	2,0	10,9	10,5	5,6%
Agrarisch	41,9%	0,9	7,6	4,3%	2,2	18,3	16,4	10,4%
Leidinggevend	38,4%	0,7	5,9	3,1%	1,8	15,4	15,4	8,0%
Overige beroepen	48,9%	1,2	7,4	4,0%	2,4	15,4	12,9	8,3%
Beroep of functie (> 150 respondenten in NEA 2012)								
Schilders	38,6%	0,7	6,9	3,2%	2,0	18,4	24,6	8,6%
Loodgieters, fitters, lassers, plaat- en constructiewerkers, e.d.	49,5%	1,2	9,7	4,7%	2,4	19,8	17,1	9,6%
Metselaars, timmerlieden en andere bouwvakkers	44,4%	1,2	11,4	5,5%	2,7	26,0	29,3	12,5%
Drukkers en verwante beroepen	54,6%	1,1	10,7	6,1%	2,1	19,7	15,3	11,3%
Voedingsmiddelen- en drankenbereiders	43,5%	1,0	8,8	5,2%	2,5	21,2	21,0	12,4%
Elektromonteurs, reparateurs van elektrische apparaten	48,4%	1,0	7,8	3,8%	2,1	16,2	14,2	7,9%
Machinebankwerkers, monteurs, instrumentmakers, reparateurs van machines, e.d.	49,5%	1,0	8,4	4,0%	2,2	17,4	16,3	8,2%
Overige ambachtelijke en industriële beroepen	43,7%	0,9	7,8	4,0%	2,1	18,4	16,0	9,5%
Buschauffeurs, treinbestuurders, zeelieden, e.d.	43,0%	0,6	14,5	7,5%	1,6	34,3	26,4	17,7%
Vrachtwagenchauffeurs	35,4%	0,7	8,4	4,0%	2,0	24,0	24,8	11,4%
Laders, lossers, inpakkers, grondwerk- en kraanmachinisten, e.d.	45,5%	1,0	6,9	3,5%	2,2	15,2	13,2	7,7%

	ALLE WERKNEMERS				WERKNEMERS MET MINIMAAL ÉÉN VERZUIMDAG IN 2012			
	Percentage verzuimd	Verzuim-frequentie	Verzuimtijd	Verzuim-percentage	Verzuim-frequentie	Verzuimtijd	Verzuim-duur laatste verzuimgeval	Verzuim-percentage
Overige transportberoepen	46,1%	1,1	7,9	3,9%	2,4	17,5	12,1	8,7%
Secretaressen, typisten, e.d.	50,4%	1,1	5,9	3,6%	2,3	11,8	9,1	7,2%
Boekhouders, kassiers, e.d.	43,9%	1,1	5,8	3,2%	2,5	13,3	13,2	7,4%
Overige administratieve beroepen	51,8%	1,1	8,4	4,7%	2,2	16,4	15,1	9,2%
Vertegenwoordigers, handelsagenten	43,1%	0,7	5,9	2,9%	1,8	13,9	12,1	6,8%
Winkeliers, winkelbedienden en andere verkopers	46,0%	1,2	5,9	4,3%	2,6	12,9	10,1	9,4%
Verzekeringsagenten, makelaars, tussenpersonen, e.d.	53,3%	1,2	6,6	3,7%	2,2	12,6	11,5	7,1%
Overige commerciële beroepen	47,1%	0,9	6,8	3,6%	2,0	14,4	13,3	7,6%
Koks, kelners, buffetbedienden	34,6%	0,8	5,6	3,4%	2,4	16,8	15,3	10,1%
Huisbewaarders, schoonmaakpersoneel (in gebouwen, e.d.)	39,1%	0,8	10,7	5,9%	2,1	28,9	32,3	15,8%
Politiepersoneel, brandweer, bewakers, e.d.	52,7%	1,2	8,7	4,6%	2,3	16,6	15,3	8,8%
Overige dienstverlenende functies	47,6%	1,1	8,4	4,8%	2,3	17,9	18,1	10,3%
Geneeskundigen, tandartsen, dierenartsen	41,1%	1,0	4,6	2,8%	2,6	11,7	11,0	7,0%
Verpleegkundigen, ziekenverzorgenden	52,1%	1,1	7,8	4,9%	2,2	15,2	14,6	9,6%
Bejaardenverzorgers, kinderverzorgers, gezinshulpen, alphahulpen, e.d.	50,0%	1,2	7,8	5,1%	2,5	15,9	16,7	10,5%
Overige gezondheidszorgberoepen	51,2%	1,2	7,2	4,4%	2,4	14,2	13,8	8,8%
Docenten basisonderwijs	51,6%	1,6	8,1	5,2%	3,2	15,8	13,5	10,1%
Docenten voortgezet onderwijs	56,7%	1,7	6,3	3,8%	3,0	11,2	9,9	6,7%
Docenten hoger onderwijs	46,4%	1,2	7,3	3,9%	2,6	16,0	15,8	8,6%
Overige onderwijsberoepen	48,0%	1,6	8,4	4,8%	3,4	17,7	25,2	10,2%
Architecten, ingenieurs en verwante technici, tekenaars, e.d.	44,4%	0,9	5,7	2,8%	2,1	12,8	11,7	6,3%
Statistici, wiskundigen, systeemanalisten, ICT-functies en verwante vakspecialisten	51,9%	1,1	4,6	2,4%	2,1	8,9	6,7	4,6%
Overige vakspecialisten	52,2%	0,9	6,3	3,3%	1,8	12,2	14,5	6,4%
Tuinbouwers, bollenkwekers, boomkwekers, hoveniers, e.d.	43,0%	1,0	9,5	5,2%	2,3	22,2	19,8	12,1%
Overige agrarische beroepen	45,6%	1,1	5,5	3,5%	2,4	12,2	12,2	7,8%
Leidinggevende functies	38,4%	0,7	5,9	3,1%	1,8	15,4	15,4	8,0%
Overige beroepen	48,9%	1,2	7,4	4,0%	2,4	15,4	12,9	8,3%

BIJLAGE 3 DUUR EN WERKGERELATEERDHEID VAN HET VERZUIM NAAR KENMERKEN VAN WERKNEMERS EN WERK

In deze bijlage is voor het laatste verzuimgeval het verzuim uitgesplitst naar percentages werknemers voor twee kenmerken. Verzuimduur, uitgesplitst in percentages werknemers in vier categorieën:

- 1 t/m 4 werkdagen;
- 5 t/m 19 werkdagen;
- 20 t/m 209 werkdagen;
- 210 werkdagen of meer.

Werkgerelateerdheid van het verzuim, oftewel, waren de gezondheidsklachten van het meest recente verzuimgeval naar de mening van de werknemer het gevolg van het werk dat men deed, uitgesplitst in vier categorieën:

- ja, hoofdzakelijk;
- ja, voor een deel;
- nee;
- weet niet.

De resultaten betreffen gegevens die in NEA 2012 zijn verzameld. De meest recente verzuimmelding heeft voor een deel (minderheid) van de respondenten langer dan een jaar voorafgaand aan het invullen van de NEA-vragenlijst plaatsgevonden. Ook deze respons maakt deel uit van de resultaten.

	HET LAATSTE VERZUIMGEVAL IN 2012 DUURDE				WAS DE GEZONDHEIDSKLACHT VAN HET LAATSTE VERZUIMGEVAL EEN GEVOLG VAN HET WERK?			
	1 t/m 4 werkdagen	5 t/m 19 werkdagen	20 t/m 209 werkdagen	210 werkdagen of meer	hoofdzakelijk	gedeeltelijk	niet	weet niet
Alle respondenten	58,4%	28,6%	11,9%	1,1%	9,0%	16,3%	69,7%	5,0%
Geslacht								
Mannen	55,0%	32,1%	11,6%	1,3%	11,2%	15,8%	67,6%	5,5%
Vrouwen	61,6%	25,2%	12,2%	0,9%	7,0%	16,9%	71,7%	4,5%
Leeftijd								
15 t/m 24 jaar	74,9%	20,1%	4,9%	0,1%	6,7%	13,6%	74,5%	5,2%
25 t/m 34 jaar	66,5%	24,4%	8,3%	0,8%	7,3%	16,3%	72,7%	3,7%
35 t/m 44 jaar	59,0%	29,7%	10,3%	1,0%	8,5%	16,3%	70,9%	4,3%
45 t/m 54 jaar	50,7%	32,1%	15,8%	1,4%	11,1%	17,6%	65,6%	5,6%
55 t/m 64 jaar	40,5%	36,1%	21,1%	2,3%	11,7%	16,9%	64,4%	7,0%
Opleidingsniveau								
Geen opleiding gevolgd\afgemaakt	41,5%	37,4%	19,8%	1,3%	11,1%	22,8%	58,9%	7,3%
Basisonderwijs	41,2%	35,4%	20,1%	3,2%	14,6%	19,3%	58,8%	7,3%
MAVO	57,1%	29,5%	12,3%	1,1%	9,7%	15,8%	68,9%	5,6%
Vorbereidend beroepsonderwijs	43,0%	36,6%	19,3%	1,1%	13,2%	20,2%	59,1%	7,6%
HAVO\VWO	68,0%	22,9%	8,5%	0,5%	7,4%	12,3%	75,5%	4,8%
Middelbaar beroepsonderwijs	54,1%	31,3%	13,2%	1,4%	9,5%	16,6%	68,8%	5,0%
Hoger beroepsonderwijs	65,2%	25,2%	8,7%	0,9%	7,5%	15,5%	73,7%	3,4%
Wetenschappelijk onderwijs	72,4%	20,0%	7,2%	0,5%	5,5%	15,4%	75,0%	4,1%
Samenstelling huishouden								
Gehuwd, samenwonend zonder kinderen thuis	53,6%	30,9%	14,4%	1,2%	9,4%	16,4%	68,6%	5,6%
Gehuwd, samenwonend met thuiswonende kinderen	59,1%	27,7%	12,0%	1,2%	8,9%	16,2%	70,9%	4,0%
Eén ouder-huishouden	56,7%	28,0%	12,9%	2,4%	5,8%	18,9%	69,3%	6,0%
Alleenstaand	57,5%	31,3%	10,6%	0,7%	10,1%	17,6%	66,1%	6,2%
Anders	71,0%	21,9%	6,8%	0,4%	7,9%	13,6%	73,7%	4,9%
Aantal betaalde banen								
Eén	57,9%	28,7%	12,2%	1,1%	8,9%	16,4%	69,7%	5,0%
Twee of meer	66,8%	25,3%	6,8%	1,1%	11,1%	15,1%	69,5%	4,3%

	HET LAATSTE VERZUIMGEVAL IN 2012 DUURDE				WAS DE GEZONDHEIDSKLACHT VAN HET LAATSTE VERZUIMGEVAL EEN GEVOLG VAN HET WERK?			
	1 t/m 4 werkdagen	5 t/m 19 werkdagen	20 t/m 209 werkdagen	210 werkdagen of meer	hoofdzakelijk	gedeeltelijk	niet	weet niet
Heeft partner een betaalde baan?								
Ja	58,9%	28,2%	11,7%	1,2%	8,4%	16,2%	71,0%	4,4%
Nee	49,4%	30,8%	18,6%	1,2%	13,6%	17,4%	63,0%	6,0%
Geen Partner	71,9%	21,4%	6,5%	0,1%	8,4%	12,7%	74,6%	4,2%
Aard dienstverband								
Vaste aanstelling	56,3%	29,6%	12,8%	1,3%	9,0%	16,3%	69,6%	5,1%
Tijdelijke aanstelling, uitzicht op vast	70,4%	23,2%	5,6%	0,8%	6,4%	14,3%	75,4%	4,0%
Tijdelijke aanstelling voor bepaalde tijd	67,5%	24,6%	7,6%	0,4%	9,5%	17,4%	68,5%	4,5%
Uitzendkracht	57,3%	34,3%	7,7%	0,6%	13,5%	18,9%	63,8%	3,8%
Oproep-/invalkracht	76,5%	15,7%	7,8%	0,0%	9,4%	15,4%	72,0%	3,2%
Werkzaam via Wet Sociale Werkvoorziening	25,5%	37,9%	34,8%	1,8%	20,8%	17,1%	53,0%	9,1%
Omvang contract								
1-8 uur per week	78,7%	17,0%	3,8%	0,5%	6,2%	11,9%	78,5%	3,4%
9-16 uur per week	64,8%	22,8%	11,7%	0,7%	5,2%	17,5%	72,8%	4,5%
17-24 uur per week	61,5%	23,5%	13,6%	1,3%	7,3%	16,0%	72,8%	3,8%
25-32 uur per week	58,0%	28,7%	12,4%	0,9%	8,1%	16,4%	69,9%	5,5%
33-40 uur per week	54,5%	32,1%	12,1%	1,3%	10,7%	16,7%	67,4%	5,3%
41-48 uur per week	52,8%	30,2%	16,4%	0,7%	14,5%	14,4%	65,6%	5,5%
48 uur en meer per week	55,2%	22,0%	20,8%	2,0%	14,2%	26,1%	56,2%	3,5%
Meer of minder willen werken								
Minder uren per week willen werken	54,0%	30,3%	14,0%	1,8%	12,7%	20,7%	61,4%	5,2%
Aantal uren is goed	58,7%	28,6%	11,8%	0,9%	8,1%	14,4%	72,8%	4,8%
Meer uren per week willen werken	64,0%	25,7%	9,3%	1,0%	7,9%	17,2%	70,8%	4,1%
Werkt u in ploegdienst?								
Ja, regelmatig	55,1%	30,8%	13,4%	0,6%	10,7%	19,3%	63,4%	6,7%
Ja, soms	51,5%	31,9%	14,9%	1,7%	17,4%	18,3%	58,8%	5,5%
Nee	59,3%	28,0%	11,5%	1,2%	8,4%	15,6%	71,4%	4,6%
Werkt u 's avonds of 's nachts?								
Ja, regelmatig	58,8%	28,3%	12,2%	0,7%	10,0%	18,9%	66,1%	5,1%
Ja, soms	63,8%	26,7%	8,9%	0,6%	8,0%	15,9%	70,9%	5,2%
Nee	55,8%	29,4%	13,2%	1,6%	8,8%	15,2%	71,5%	4,5%
Werkt u in het weekend?								
Ja, regelmatig	61,2%	26,6%	11,7%	0,5%	9,6%	19,0%	66,1%	5,3%
Ja, soms	60,3%	28,7%	10,4%	0,7%	8,7%	16,0%	70,5%	4,8%
Nee	56,1%	29,4%	12,8%	1,7%	8,6%	14,8%	72,1%	4,6%
Werkt u over								
Ja, structureel	59,8%	28,0%	11,4%	0,8%	11,4%	18,0%	66,1%	4,5%
Ja, incidenteel	59,5%	28,3%	11,3%	0,9%	8,0%	16,1%	71,0%	4,9%
Nee, nooit	55,4%	29,6%	13,2%	1,9%	8,4%	15,4%	70,9%	5,3%

	HET LAATSTE VERZUIMGEVAL IN 2012 DUURDE				WAS DE GEZONDHEIDSKLACHT VAN HET LAATSTE VERZUIMGEVAL EEN GEVOLG VAN HET WERK?			
	1 t/m 4 werkdagen	5 t/m 19 werkdagen	20 t/m 209 werkdagen	210 werkdagen of meer	hoofdzakelijk	gedeeltelijk	niet	weet niet
Aantal overuren per week								
0 uren	55,0%	29,8%	13,4%	1,8%	8,6%	15,3%	70,8%	5,3%
1 uur	64,5%	25,5%	9,5%	0,6%	7,3%	14,3%	73,7%	4,7%
2 uren	60,9%	27,8%	10,6%	0,7%	7,7%	16,9%	70,7%	4,8%
3-5 uren	58,1%	29,2%	11,9%	0,8%	10,0%	18,0%	67,4%	4,6%
6-10 uren	57,3%	29,3%	12,1%	1,4%	10,9%	18,8%	66,1%	4,2%
11 of meer uren	56,1%	27,9%	14,6%	1,4%	15,1%	17,2%	62,6%	5,1%
Overuren worden uitbetaald								
Ja, volledig	57,8%	30,0%	11,1%	1,0%	9,9%	15,6%	69,3%	5,2%
Ja, deels	55,5%	31,5%	12,4%	0,6%	9,3%	19,7%	66,0%	5,1%
Nee	62,1%	25,7%	11,4%	0,8%	8,9%	16,8%	70,0%	4,3%
Duur woon-werkverkeer per werkdag								
0-15 minuten	61,1%	25,7%	11,8%	1,5%	9,3%	15,1%	69,8%	5,8%
16-30 minuten	57,9%	28,7%	12,2%	1,2%	8,4%	16,5%	70,3%	4,8%
31-45 minuten	58,2%	30,2%	10,9%	0,7%	7,2%	16,0%	71,4%	5,4%
46-60 minuten	57,0%	29,2%	12,5%	1,3%	9,7%	15,9%	69,6%	4,7%
meer dan 60 minuten	58,6%	28,8%	11,6%	1,0%	9,9%	17,0%	68,5%	4,6%
Aantal uren thuiswerken per week								
geen thuiswerk	57,6%	29,2%	12,0%	1,2%	9,3%	15,7%	70,1%	4,8%
1-8 uur	63,2%	25,3%	10,3%	1,1%	7,9%	16,6%	70,8%	4,8%
meer dan 8 uur	57,3%	26,8%	15,2%	0,7%	9,2%	20,2%	65,9%	4,8%
Telewerker								
Ja	63,0%	26,3%	10,0%	0,7%	7,1%	16,7%	72,0%	4,3%
Nee	57,5%	29,0%	12,3%	1,2%	9,4%	16,2%	69,4%	5,0%
Aantal jaren werkzaam bij werkgever								
Minder dan een jaar	66,5%	25,0%	7,9%	0,6%	11,5%	13,7%	70,8%	4,1%
1-2 jaar	67,9%	24,4%	7,3%	0,4%	6,6%	14,9%	74,3%	4,2%
3 -5 jaar	62,1%	26,5%	10,5%	0,9%	8,5%	15,6%	70,8%	5,0%
6-10 jaar	56,9%	28,8%	12,9%	1,4%	8,7%	18,5%	67,9%	5,0%
11-20 jaar	53,9%	29,7%	14,6%	1,7%	9,9%	16,5%	68,2%	5,3%
Meer dan 20 jaar	43,9%	37,5%	17,2%	1,4%	11,4%	17,4%	65,4%	5,9%
Aantal jaren werkzaam in huidige functie								
Minder dan een jaar	67,3%	23,9%	7,7%	1,0%	9,2%	13,5%	72,9%	4,4%
1-2 jaar	65,6%	25,7%	8,2%	0,5%	6,7%	15,1%	73,2%	5,0%
3 -5 jaar	61,1%	26,7%	11,2%	1,0%	7,9%	15,5%	72,3%	4,4%
6-10 jaar	54,1%	30,5%	14,0%	1,5%	8,4%	18,0%	68,1%	5,4%
11-20 jaar	50,8%	31,3%	16,1%	1,7%	12,1%	17,6%	64,9%	5,4%
Meer dan 20 jaar	40,5%	39,3%	18,6%	1,6%	15,0%	20,2%	59,5%	5,3%
Leidinggevende functie								
Niet	58,4%	28,8%	11,7%	1,1%	8,7%	16,4%	69,8%	5,1%
Ja, aan 1-9 medewerkers	58,5%	27,8%	12,5%	1,2%	10,7%	15,9%	68,9%	4,5%
Ja, aan 10-99 medewerkers	59,1%	26,8%	12,6%	1,4%	9,4%	16,0%	70,3%	4,3%
Ja, aan 100 of meer medewerkers	54,1%	34,8%	8,9%	2,2%	5,5%	21,8%	66,0%	6,7%

	HET LAATSTE VERZUIMGEVAL IN 2012 DUURDE				WAS DE GEZONDHEIDSKLACHT VAN HET LAATSTE VERZUIMGEVAL EEN GEVOLG VAN HET WERK?			
	1 t/m 4 werkdagen	5 t/m 19 werkdagen	20 t/m 209 werkdagen	210 werkdagen of meer	hoofdzakelijk	gedeeltelijk	niet	weet niet
Bedrijfsgrootte in aantal werknemers								
1 tot en met 4	57,4%	26,1%	13,7%	2,8%	10,3%	17,4%	67,7%	4,7%
5 tot en met 9	60,3%	26,1%	12,4%	1,3%	6,9%	15,4%	73,1%	4,6%
10 tot en met 49	60,4%	26,9%	11,8%	1,0%	9,2%	16,1%	69,9%	4,8%
50 tot en met 99	57,8%	30,7%	10,3%	1,2%	10,8%	16,3%	67,7%	5,2%
100 tot en met 499	56,9%	29,5%	12,7%	0,8%	8,9%	17,1%	69,3%	4,8%
500 tot en met 999	56,9%	30,0%	11,9%	1,2%	8,3%	16,1%	70,5%	5,1%
1.000 of meer	58,2%	29,2%	11,3%	1,3%	8,6%	16,0%	70,2%	5,2%
SECTOR								
Landbouw, bosbouw en visserij	66,9%	22,0%	9,7%	1,4%	11,8%	12,8%	66,8%	8,7%
Industrie (incl. delfstoffen, nuts)	48,0%	36,7%	13,8%	1,4%	11,9%	15,3%	66,2%	6,6%
Bouwnijverheid	44,4%	34,8%	18,2%	2,7%	17,3%	16,7%	57,8%	8,1%
Groot- en detailhandel	64,4%	24,2%	10,6%	0,8%	8,4%	14,8%	72,9%	3,9%
Vervoer en opslag	44,5%	38,0%	16,5%	1,0%	11,7%	18,1%	64,7%	5,5%
Horeca	57,7%	24,1%	17,5%	0,8%	11,1%	16,4%	65,8%	6,6%
Informatie en communicatie	71,9%	23,2%	4,5%	0,4%	4,3%	13,8%	78,5%	3,4%
Financiële instellingen	62,0%	27,5%	10,0%	0,6%	5,5%	13,3%	77,5%	3,7%
Zakelijke dienstverlening	58,9%	28,8%	11,0%	1,3%	8,5%	14,8%	71,4%	5,3%
Openbaar bestuur	56,5%	31,9%	10,4%	1,3%	7,3%	15,0%	74,3%	3,5%
Onderwijs	62,7%	25,4%	10,6%	1,3%	8,4%	20,5%	67,5%	3,7%
Gezondheids- en welzijnzorg	61,2%	25,8%	12,0%	1,0%	7,7%	19,4%	68,0%	4,9%
Cultuur en overige diensten	57,9%	28,5%	12,7%	0,9%	10,4%	15,8%	68,3%	5,4%
Sector gedetailleerd (> 150 respondenten in NEA 2012)								
Landbouw, bosbouw en visserij	66,9%	22,0%	9,7%	1,4%	11,8%	12,8%	66,8%	8,7%
Vervaardiging van voedingsmiddelen	57,4%	31,5%	8,2%	2,9%	15,2%	14,6%	65,8%	4,4%
Primaire houtbewerking en vervaardiging van artikelen van hout en papier; drukkerijen	45,7%	35,9%	17,4%	1,1%	14,9%	20,7%	63,0%	1,4%
Vervaardiging van chemische producten	50,7%	33,9%	12,4%	3,0%	10,8%	14,5%	69,1%	5,6%
Vervaardiging van producten van rubber, kunststof en overige niet-metaalhoudende minerale producten	48,4%	36,0%	13,8%	1,7%	14,5%	10,2%	68,8%	6,5%
Vervaardiging van metalen in primaire vorm en producten van metaal (geen machines en apparaten)	49,0%	40,3%	9,0%	1,7%	12,9%	11,4%	66,1%	9,7%
Vervaardiging van overige machines en apparaten	51,1%	37,3%	10,5%	1,1%	8,8%	16,9%	68,2%	6,1%
Vervaardiging van meubels en overige goederen; reparatie en installatie van machines en apparaten	38,1%	36,8%	24,1%	1,0%	10,2%	19,5%	62,4%	7,9%
Bouwnijverheid	44,4%	34,8%	18,2%	2,7%	17,3%	16,7%	57,8%	8,1%
Handel in en reparatie van auto's, motorfietsen en aanhangers	52,6%	36,3%	8,5%	2,6%	11,6%	15,6%	70,1%	2,8%
Groothandel en handelsbemiddeling	61,3%	25,1%	12,6%	0,9%	10,2%	13,6%	72,0%	4,2%
Detailhandel (niet in auto's)	68,4%	21,4%	9,7%	0,4%	6,7%	15,5%	73,9%	3,9%
Vervoer en opslag	44,5%	38,0%	16,5%	1,0%	11,7%	18,1%	64,7%	5,5%
Logiesverstrekking en eet- en drinkgelegenheden	57,7%	24,1%	17,5%	0,8%	11,1%	16,4%	65,8%	6,6%
Uitgeverijen; productie, distributie, verzorgen en uitzenden van films en radio- en televisieprogramma's	74,2%	21,5%	4,3%	0,0%	3,8%	15,6%	74,9%	5,6%
Dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatie en informatietechnologie	73,2%	22,5%	3,7%	0,7%	3,7%	10,5%	83,3%	2,5%
Financiële instellingen	62,0%	27,5%	10,0%	0,6%	5,5%	13,3%	77,5%	3,7%

	HET LAATSTE VERZUIMGEVAL IN 2012 DUURDE				WAS DE GEZONDHEIDSKLACHT VAN HET LAATSTE VERZUIMGEVAL EEN GEVOLG VAN HET WERK?			
	1 t/m 4 werkdagen	5 t/m 19 werkdagen	20 t/m 209 werkdagen	210 werkdagen of meer	hoofdzakelijk	gedeeltelijk	niet	weet niet
Verhuur van en handel in onroerend goed	59,5%	28,6%	11,1%	0,8%	9,4%	5,7%	79,1%	5,7%
Rechtskundige dienstverlening en accountancy; holdings (geen financiële); architecten en ingenieurs	67,2%	25,4%	6,6%	0,8%	6,1%	11,7%	79,8%	2,5%
Reclame en marktonderzoek; industrieel ontwerp en vormgeving; veterinaire dienstverlening	72,9%	18,9%	8,2%	0,0%	5,4%	14,5%	76,1%	4,0%
Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	52,3%	31,9%	14,0%	1,7%	10,2%	17,9%	64,9%	7,0%
Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen; extraterritoriale organisaties	56,3%	31,9%	10,5%	1,3%	7,2%	15,0%	74,3%	3,4%
Onderwijs	62,7%	25,4%	10,6%	1,3%	8,4%	20,5%	67,5%	3,7%
Gezondheidszorg	66,1%	23,3%	10,1%	0,5%	6,7%	18,0%	71,1%	4,2%
Verpleging, verzorging en begeleiding met overnachting	58,7%	26,4%	13,9%	1,0%	7,9%	19,5%	66,3%	6,3%
Maatschappelijke dienstverlening zonder overnachting	56,9%	28,8%	12,6%	1,7%	8,9%	21,3%	65,6%	4,2%
Cultuur, sport en recreatie	63,2%	24,8%	11,0%	1,0%	9,4%	14,9%	69,7%	6,0%
Overige dienstverlening	54,4%	30,5%	14,3%	0,8%	12,0%	17,0%	65,6%	5,4%

Branche gedetailleerd (> 150 respondenten in NEA 2012)

412 Algemene burgerlijke en utiliteitsbouw	39,4%	33,3%	24,9%	2,4%	20,9%	11,0%	59,4%	8,7%
4321 Elektrotechnische bouwinstallatie	56,6%	27,1%	16,3%	0,0%	10,8%	20,4%	62,2%	6,6%
45112 Handel in en reparatie van personenauto's en lichte bedrijfsauto's (geen import van nieuwe)	49,0%	38,2%	10,3%	2,5%	12,1%	16,2%	69,4%	2,2%
4711 Supermarkten en dergelijke winkels met een algemeen assortiment voedings- en genotmiddelen	74,3%	17,0%	8,4%	0,3%	6,5%	17,6%	69,8%	6,1%
4941 Goederenvervoer over de weg (geen verhuizingen)	37,3%	46,7%	15,0%	1,0%	10,4%	22,8%	61,7%	5,1%
531 Nationale post met universele dienstverplichting	52,0%	30,9%	16,3%	0,7%	11,8%	16,0%	67,5%	4,7%
56101 Restaurants	64,7%	23,8%	10,0%	1,5%	11,1%	17,1%	66,6%	5,3%
56102 Cafeteria's, lunchrooms, snackbars, eetkramen e.d.	65,1%	17,9%	17,1%	0,0%	6,9%	10,1%	69,8%	13,2%
6201 Ontwikkelen, produceren en uitgeven van software	74,9%	23,0%	1,4%	0,6%	2,8%	9,1%	84,8%	3,4%
6202 Advisering op het gebied van informatietechnologie	75,4%	15,8%	7,7%	1,2%	4,8%	9,6%	84,7%	0,9%
64191 Coöperatief georganiseerde banken	54,6%	31,2%	12,3%	1,9%	8,7%	12,6%	76,0%	2,7%
64194 Algemene banken	66,3%	21,8%	10,9%	1,0%	5,4%	10,7%	79,3%	4,6%
6512 Schadeverzekeringen (geen herverzekering)	58,9%	32,5%	8,6%	0,0%	6,6%	18,1%	73,4%	1,9%
7112 Ingenieurs en overig technisch ontwerp en advies	68,7%	26,8%	4,5%	0,0%	10,4%	9,8%	76,8%	3,0%
78201 Uitzendbureaus	56,3%	32,7%	10,6%	0,4%	9,5%	16,4%	67,6%	6,5%
78202 Uitleenbureaus	54,7%	25,8%	17,4%	2,1%	1,7%	15,5%	79,3%	3,5%
801 Particuliere beveiliging	39,1%	47,1%	12,0%	1,8%	17,8%	19,2%	59,5%	3,5%
8411 Algemeen overheidsbestuur	59,3%	29,6%	9,9%	1,2%	6,2%	15,3%	74,6%	4,0%
8422 Defensie	52,9%	37,7%	7,4%	2,0%	12,4%	16,7%	66,9%	3,9%
8424 Politie	47,7%	38,5%	12,6%	1,2%	9,0%	14,0%	75,5%	1,5%
85201 Basisonderwijs voor leerplichtigen	61,5%	24,7%	12,5%	1,3%	8,1%	22,4%	67,1%	2,4%
85314 Brede scholengemeenschappen voor voortgezet onderwijs	63,7%	26,0%	8,3%	2,0%	9,4%	23,5%	61,5%	5,5%
8542 Universitair hoger onderwijs	71,7%	22,5%	5,8%	0,0%	5,1%	19,3%	71,5%	4,1%
86101 Universitair medische centra	70,1%	22,0%	7,3%	0,6%	10,4%	13,0%	73,7%	3,0%
86102 Algemene ziekenhuizen	64,7%	26,6%	8,4%	0,4%	4,3%	20,5%	69,9%	5,3%
86104 Geestelijke gezondheids- en verslavingszorg met overnachting	64,4%	22,8%	11,9%	0,9%	11,6%	18,6%	65,0%	4,8%
871 Verpleeghuizen	54,4%	31,6%	12,9%	1,2%	7,2%	19,7%	62,4%	10,6%

	HET LAATSTE VERZUIMGEVAL IN 2012 DUURDE				WAS DE GEZONDHEIDSKLACHT VAN HET LAATSTE VERZUIMGEVAL EEN GEVOLG VAN HET WERK?			
	1 t/m 4 werkdagen	5 t/m 19 werkdagen	20 t/m 209 werkdagen	210 werkdagen of meer	hoofdzakelijk	gedeeltelijk	niet	weet niet
872 Huizen en dagverblijven voor verstandelijk gehandicapten en psychiatrische cliënten	62,7%	22,5%	14,0%	0,8%	6,9%	19,0%	70,8%	3,2%
87302 Verzorgingshuizen	61,2%	23,8%	14,1%	0,8%	8,0%	19,9%	67,6%	4,5%
88101 Thuiszorg	46,4%	33,3%	18,3%	1,9%	13,0%	21,3%	63,0%	2,8%
88911 Kinderopvang	69,5%	21,0%	7,9%	1,6%	6,5%	25,4%	63,0%	5,1%
Beroep of functie								
Ambachtelijk, industrieel	44,0%	39,1%	15,2%	1,8%	17,9%	19,1%	56,5%	6,6%
Transport	40,6%	41,3%	17,0%	1,1%	14,5%	21,2%	57,3%	7,0%
Administratief	60,6%	27,1%	11,3%	1,1%	5,3%	11,3%	80,1%	3,3%
Commercieel	68,0%	21,4%	10,0%	0,6%	6,0%	14,6%	75,9%	3,5%
Dienstverlenend	52,6%	32,0%	13,8%	1,6%	9,2%	18,3%	67,2%	5,3%
Gezondheidszorg, hulpverlening	60,0%	26,3%	12,6%	1,1%	8,2%	19,8%	66,8%	5,2%
Leerkracht, docent	62,5%	24,8%	11,0%	1,7%	8,7%	20,5%	66,8%	4,0%
(Vak-)specialist	67,6%	24,5%	7,4%	0,6%	4,7%	12,5%	78,6%	4,1%
Agrarisch	57,7%	27,0%	14,0%	1,3%	18,4%	15,6%	60,5%	5,5%
Leidinggevend	62,9%	25,7%	10,4%	1,0%	8,7%	12,7%	74,0%	4,6%
Overige beroepen	60,9%	27,7%	10,6%	0,8%	7,5%	13,4%	72,7%	6,3%
Beroep of functie (> 150 respondenten in NEA 2012)								
Schilders	31,6%	48,4%	17,0%	2,9%	16,7%	15,4%	54,5%	13,4%
Loodgieters, fitters, lassers, plaat- en constructiewerkers, e.d.	42,1%	39,4%	16,7%	1,8%	30,2%	18,6%	42,9%	8,4%
Metselaars, timmerlieden en andere bouwvakkers	35,9%	41,4%	19,5%	3,2%	23,7%	18,6%	51,3%	6,4%
Drukkers en verwante beroepen	32,9%	49,6%	16,1%	1,4%	14,1%	19,8%	66,1%	0,0%
Voedingsmiddelen- en drankenbereiders	49,5%	29,5%	18,4%	2,6%	17,0%	22,1%	56,8%	4,1%
Elektromonteurs, reparateurs van elektrische apparaten	50,0%	35,8%	13,7%	0,5%	17,2%	19,7%	58,2%	4,9%
Machinebankwerkers, monteurs, instrumentmakers, reparateurs van machines, e.d.	48,5%	41,0%	8,5%	2,1%	11,1%	20,4%	60,1%	8,5%
Overige ambachtelijke en industriële beroepen	44,5%	38,9%	15,5%	1,2%	15,5%	17,2%	60,0%	7,3%
Buschauffeurs, treinbestuurders, zeelieden, e.d.	41,3%	31,3%	26,2%	1,1%	13,2%	20,2%	60,8%	5,8%
Vrachtwagenchauffeurs	33,4%	46,0%	18,3%	2,3%	17,2%	24,1%	51,4%	7,3%
Laders, lossers, inpakkers, grondwerk- en kraanmachinisten, e.d.	39,3%	45,5%	14,6%	0,6%	12,7%	15,7%	61,2%	10,4%
Overige transportberoepen	47,5%	37,5%	14,5%	0,5%	14,3%	23,9%	57,6%	4,2%
Secretaressen, typisten, e.d.	66,1%	24,7%	8,9%	0,3%	8,4%	8,8%	79,9%	2,9%
Boekhouders, kassiers, e.d.	66,4%	23,2%	8,9%	1,4%	3,9%	9,1%	83,8%	3,2%
Overige administratieve beroepen	57,6%	28,9%	12,3%	1,2%	4,0%	12,5%	80,0%	3,6%
Vertegenwoordigers, handelsagenten	62,2%	30,4%	6,5%	1,0%	4,6%	10,6%	76,7%	8,0%
Winkeliers, winkelbedienden en andere verkopers	72,9%	17,0%	9,7%	0,3%	5,7%	14,5%	76,6%	3,1%
Verzekeringsagenten, makelaars, tussenpersonen, e.d.	59,6%	30,3%	9,1%	0,9%	5,8%	13,6%	77,7%	2,9%
Overige commerciële beroepen	62,3%	25,1%	11,8%	0,8%	7,1%	16,3%	73,7%	2,9%
Koks, kelners, buffetbedienden	56,9%	25,6%	16,4%	1,0%	9,9%	14,0%	69,7%	6,4%
Huisbewaarders, schoonmaakpersoneel (in gebouwen, e.d.)	40,0%	35,8%	19,8%	4,5%	11,3%	26,9%	55,9%	5,9%
Politiepersoneel, brandweer, bewakers, e.d.	47,1%	40,9%	10,8%	1,2%	13,0%	16,8%	66,8%	3,4%
Overige dienstverlenende functies	57,0%	29,1%	12,4%	1,4%	6,7%	18,3%	69,3%	5,7%
Geneeskundigen, tandartsen, dierenartsen	71,4%	19,7%	8,3%	0,6%	7,0%	24,7%	67,6%	0,6%
Verpleegkundigen, ziekenverzorgenden	59,8%	25,1%	14,0%	1,2%	9,5%	20,8%	63,1%	6,6%

	HET LAATSTE VERZUIMGEVAL IN 2012 DUURDE				WAS DE GEZONDHEIDSKLACHT VAN HET LAATSTE VERZUIMGEVAL EEN GEVOLG VAN HET WERK?			
	1 t/m 4 werkdagen	5 t/m 19 werkdagen	20 t/m 209 werkdagen	210 werkdagen of meer	hoofdzakelijk	gedeeltelijk	niet	weet niet
Bejaardenverzorgers, kinderverzorgers, gezinshulpen, alphahulpen, e.d.	58,3%	26,7%	13,6%	1,5%	8,3%	20,9%	65,0%	5,8%
Overige gezondheidszorgberoepen	59,5%	28,1%	11,4%	1,0%	7,1%	17,5%	70,9%	4,5%
Docenten basisonderwijs	62,9%	22,7%	13,9%	0,5%	7,2%	23,9%	66,1%	2,8%
Docenten voortgezet onderwijs	64,4%	27,7%	6,9%	1,1%	10,0%	26,0%	58,4%	5,6%
Docenten hoger onderwijs	62,6%	24,0%	11,3%	2,1%	10,3%	12,8%	70,8%	6,1%
Overige onderwijsberoepen	60,0%	24,6%	11,7%	3,7%	8,6%	14,0%	74,6%	2,9%
Architecten, ingenieurs en verwante technici, tekenaars, e.d	69,3%	20,3%	10,3%	0,1%	4,4%	15,0%	74,7%	5,9%
Statistici, wiskundigen, systeemanalisten, ICT-functies en verwante vakspecialisten	69,7%	25,2%	4,9%	0,2%	4,5%	11,1%	80,8%	3,6%
Overige vakspecialisten	64,2%	26,1%	8,3%	1,4%	5,0%	12,1%	79,2%	3,7%
Tuinbouwers, bollenkwekers, boomkwekers, hoveniers, e.d.	56,6%	24,5%	17,5%	1,4%	11,7%	17,0%	61,9%	9,3%
Overige agrarische beroepen	58,4%	33,8%	6,3%	1,4%	21,6%	16,0%	62,4%	0,0%
Leidinggevende functies	62,9%	25,7%	10,4%	1,0%	8,7%	12,7%	74,0%	4,6%
Overige beroepen	60,9%	27,7%	10,6%	0,8%	7,5%	13,4%	72,7%	6,3%

› AUTEURS

John Klein Hesselink
Karolus Kraan
Anita Venema
Seth van den Bossche

© TNO 2014

Deze brochure is tot stand gekomen in het kader van het
Maatschappelijk Programma Arbeidsomstandigheden 2011-2014.

De productie van de brochure is begeleid door Annemie Bongers
en Piet Venema van de directie Gezond en Veilig Werken van
het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

TNO.NL

GEZOND LEVEN

TNO initieert technologische en
sociale innovatie voor een gezonde
inrichting van ons leven en voor een
vitale samenleving.

TNO
Polarisavenue 151
Postbus 718
2130 AS Hoofddorp

info-arbeid@tno.nl
www.tno.nl/arbeid

T 088 866 61 00
F 088 866 87 95